

Kooperatif Postası

KARINCA

Ekim 2018 Yıl: 85 Sayı: 982 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

KARINCA

Ekim 2018 Yıl: 85 Sayı: 982 ISSN: 1300-1450

KARINCA

YIL: 85 SAYI: 982
Ekim 2018
ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Şebekeli
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Yaz İşleri Müdürü ve Baş Editör
Doç. Dr. Hasan YAVLU
Editörler Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Doç. Dr. Hasan YAVLU
Doç. Dr. Mehmet BAŞ

İsane ve Yazışma Adresi (Yazışma Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Etiler/Beşiktaş Mahallesi Başkent Çarşısı No: 109-10
06520 Beşiktaş/İstanbul/ANKARA
Tel: (0312) 472 26 59 - 472 29 11
Başka Şehirler: (0312) 472 29 04
www.kooper.org.tr
kooper@gmail.com
astm@kooper.org.tr
#kooperatizm

T.C. Ziraat Bankası Çarşılar Şubesi
Hesap No: 70703785002
IBAN: TR46 0001 0019 2507 9703 7850 03

Akademik Kurumlar
Yüksek Lisans: 120 TL (KDV Dahil)
Fiyat: 10 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
It is a year, annual fee for correspondence relating to
the review should be sent to
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Etiler/Beşiktaş Mahallesi Başkent Çarşısı No: 109-10
06520 Beşiktaş/İstanbul/ANKARA TÜRKİYE
20 Mayıs 1951'den itibaren her yıl düzenli olarak
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesine ulaştırılmalıdır.
"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1951
Yazışma adresindeki her bir yazı için yazılmalıdır.
Gönderilen yazı ve fotoğrafların editörün
Yazışma elektronik ortamda beşeridir.

Yayın Tarihi
Yaygın Süreli Yayın
Basım Tarihi
& Kasım 2018
Basım Yeri & Tasarım
Atınyayın Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Kazım Koşarlar Cad. 3810 06512 064 44 02
İstanbul/ANKARA
atnyayin@atnyayin.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	1
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİFLERİN TEMSİL VE YÖNETİMİ	3
SOMER ALTAŞ KOOPERATİFLERİN VE BİRLİKLERİN HALKA AÇIK SAYILAN ŞİRKETLERİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE MUAFİYETLERİ	7
MUSTAFA YAVUZ AMACINA ULAŞILABİLİR DAĞILMA SÜRECİNE GİRİŞİMİ YAPTI KOOPERATİFLERİNDE ÇIKAN VEYA ÇIKARILAN ORTAĞIN KONUTUNUN GERİ ALINAMAMASI	16
DR. HAVATİ BAŞARAN ANİSKA TÜRKLERİ SÜREĞİNİ VE MİLLİ ŞUURU	22
MERT ÇAN ERDOĞAN TARİHSEL SÜREÇTE ALMAN VE FRANZIS MİLLİYETÇİLİĞİ	26
YETER DEMİR USLU ŞEHİR HASTANELERİ VE GÜNCEL KONULARI	29
DR. ERTUĞRUL GÜREŞÇİ TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTELERDE Kİ DURUMU	36
DOĞUKAN ERBEK SANAT ÜSTADİ ARA GÜLER	41
HAZAL OĞUZ TÜRKİZEİN KORUNMASI PERSPEKTİFİNDE REKLAMLARIN DENETİMİ	44

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasep Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemalattin AKTEPE
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman OKUR
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Erol DEMİR

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU HAİSİYET DİVANİ

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilmiş olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Masaf, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

29 Ekim 1923 günü TBMM’de kabul edilerek Türkiye Devletinin suret-i idaresinin “**Cumhuriyet**” olduğunu ilan eden Anayasa değişikliğinin üzerinden 95 yıl geçti.

Bu süre içinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti önemli badireler atlattı. Ancak buna rağmen gelişti ve büyüdü.

Bugün sahip olduğumuz Cumhuriyet 95 yıl öncesine göre çok daha güçlü. Toplumumuz daha müreffeh. Ne var ki **Türkiye Cumhuriyeti Devletine** yönelen tehditler ise aynı yoğunlukta varlığını sürdürüyor.

Cumhuriyetin inşası yolunda verilen destansı mücadeleler **Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruzla** nihai noktada zaferle sonuçlanarak **Türk devleti** üzerinde hesabı olanların hesaplarını boşa çıkarmıştır.

Gazi Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının önderliğinde Türk milleti destansı bir mücadele ile bağımsızlığını yeniden kazanmış ve ayrıca tüm esir milletlere de örnek teşkil etmiştir.

Bağımsızlığın yeniden kazanılması ile kurulacak olan yeni devletin ebed müddet var olabilmesi için bu milletin fitratına en uygun idare şekli olan “**Cumhuriyet**” idaresi yeni devletin idare şekli olarak belirlenmiş ve devlet bu anlayış üzerine inşa edilmiştir.

Yıkılmak üzere olan bir imparatorluktan önce bir **Türk devleti** çıkarmak fikri esasına dayanan milli mücadele, Başkomutanlık Meydan Savaşının kazanılması ile zaferle sonuçlandıktan sonra kurulacak olan devletin yönetim şekli de millet egemenliği fikri çerçevesinde Cumhuriyet olarak belirlenmiş ve ilan edilmiştir.

Cumhuriyetin değişmez ilkeleri ve **Türk milleti** için ürettiği temel kazanımlar arasında, “**hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir**”, özdeyişi ile özetlenen millet egemenliği esasına dayalı yönetim biçiminin yanı sıra özgürlük ve her alanda tam bağımsızlık fikri sayılabilir.

Bu çerçevede Cumhuriyete sahip çıkmak ve onu ebed müddet kılmak fikri ve mücadelesi özünde cumhuriyetin kazanımlarının da korunması fikri ve mücadelesini de içinde barındırmaktadır.

Cumhuriyetimizin parlak bir geleceğe aday olduğunu söylemek boş ve anlamsız bir hamaset değildir. Çünkü 95 yılda çok önemli mesafeler aldık.

GSMH’sinden fert başına düşen miktarın 45 \$ civarında olduğu, ülkede hemen hemen hiçbir ciddi alt yapının bulunmadığı, belirli bir mesafeyle sınırlı kalan demir yolunun dışında ulaşımın tam bir meşakkat sayıldığı, susuz, elektriksiz, hastanesiz bir köylü toplumda Göktürklerden beri tarihte ilk defa **Türk** adıyla bir ulus-devletin kurulması sıradan bir olay değildir.

Son derece sınırlı imkânlarla kurulan, uluslar arası zeminlerde yaşama ihtimali tartışılan ve

geleceğinin belirsiz olduğuna inanılan savaş yorgunu ve yeniden oluşturulmaya çalışılan bir devlet değiliz.

95 yaşını tamamlayan **Türkiye Devleti**'nin tarihî ve kültürel havzaları pek çok ülkeyi kışkındıracak derecede geniştir.

Değişen dünya dengelerinde jeostratejik önemi hiç azalmamıştır; bölgenin değeri giderek artan en büyük su kaynaklarını elinde bulundurmaktadır.

Dünyanın en deneyimli ve güçlü Silâhlı Kuvvetlerinden birine sahiptir.

Yakın gelecekte Avrupa'nın en kalabalık nüfusunu barındıracağı bilinen, dostları nezdinde güven, hasımlarında tedirginlik yaratan, ABD'nin eski Başkanı Clinton'un ifadesiyle gerekli şartları yerine getirmesi durumunda 21. yüzyılın baş aktörlerinden biri olma iddiasını taşımayı hak edecek bir cumhuriyetin yurttaşlarıyız.

29 Ekim Cumhuriyet bayramı 19 Nisan 1925 günü **TBMM** tarafından kabul edilen 628 sayılı kanun ile Milli bayram olarak ilan edilmiş ve 1925'ten itibaren ülke içinde ve dış temsilciliklerde bayram olarak kutlanmaya başlamıştır.

Milli bayramların milletler açısından önemi manevi kültür sahasının koruyucuları olmasıdır.

Milletlerin Sosyo-kültürel değerlerine yönelebilecek ve bu değerler üzerinde bozucu etki yaratma ihtimali olan unsurlara karşı mukavemet alanı oluştururlar, böylece milletlerin hafızalarını sürekli uyarak, bireysel ve toplumsal varlık alanını dinamik tutarlar, duygu yoğunluğu yaratarak da milli hafızanın ritimlerini düzenlerler.

Bu sayede milli bayramlar toplumu ve bireyi milli kültür değerlerine yönelecek bozucu/yıkıcı kültür vakalarına karşı koruma altına alır.

Milli bayramlar milli hafızanın birer yapı taşıdır. Bunların her birinin tamamlayıcı yani toplam paydaya etkisi ayrı ayrıdır.

Milli bayramların toplum hayatında oluşturduğu bu etkinin erozyona uğraması kültür taşıyıcısı olan bireyi ve toplumu çözülmeye sürükler.

Dolayısı ile Milli bayramlar sosyo-kültürel bünyenin alyuvarlarıdır.

Milletlerin sosyal ve kültürel dokusu aynı zamanda milletlerin varlığı ve devamının da teminatıdır. Bu dokunun onu bozmak ya da ortadan kaldırmaya dönük saldırılara karşı koruyucusu ise milli ve dini bayramlardır.

Bu bağlamda bayramlar toplumsal hafızanın korunmasında kilit role sahip kurumlardır.

Unutmayalım ki milletlerin büyüklüğü hafızalarının büyüklüğü ile ölçülür.

Dünya milletler ailesi içinde hafızası en güçlü millet olan **Türk milletinin Cumhuriyet Bayramını kutluyor, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları** olmak üzere tüm şehitlerimizi rahmetle anıyoruz.

KOOPERATİFLERİN TEMSİL VE YÖNETİMİ

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Tüzel kişiler fiil ehliyetine sahip olup bu organlar hukukî işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar. (MK Md.50)

Türk Ticaret Kanunu'na göre tüzel kişi tacir olan kooperatifler de yetkili organlarınca temsil ve idare edilirler.

Söz konusu yetkilendirme de bu yetkinin geri alınması da genel kurul tarafından yapılır.

Kooperatiflerin temsil ve yönetimi yönetim kuruluna ait olmakla birlikte ana sözleşmesinde hüküm bulunmak şartıyla yönetim kurulu veya genel kurula, yönetim kurulunun temsil ve yönetim yetkisini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı olmaları şart olmayan bir veya birkaç müdür veya yönetim kurulu üyesine vermek yetkisi sağlanabilecektir.

II - Kooperatiflerin Temsil Ve Yönetimi

Kooperatiflerin yönetiminden kooperatifle ortaklar arasındaki ilişkilerin düzenlenip yürütülmesi, amacına ulaşabilmesi için ana sözleşmesinde belirtilen iş ve işlemlerin ve ayrıca kanun, ana sözleşme ve genel kurul tarafından verilen işlerin yapılması, görevlerin yerine getirilmesi, işlerin yürütülmesi anlaşılmalıdır.

Kooperatiflerin temsilinden ise, kooperatifin resmi kurum ve kuruluşlar, özel kuruluşlar, mahkemeler gibi üçüncü kişilerle olan ilişkilerin düzenlenmesi ve bu ilişkilerin bir sonucu olarak kooperatif tüzel kişiliğinin borç altına sokulabilmesi ve hak sahibi yapılabilmesi yetki ve yeterliliği, kooperatif iradesinin dışı yansıması anlaşılmalıdır.¹

*Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

1) KURTULAN Ahmet, Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması, 2. Baskı

Kooperatifin temsiline ilişkin hükümler ana sözleşmede bulunması zorunlu unsurlardan olup, ana sözleşmesinde temsile ilişkin hususlara yer verilmemiş kooperatiflerin kuruluşlarına izin verilmemektedir. (KK Md.4/1-8)

Kooperatiflerde temsil ve yönetim yetkisi yönetim kuruluna ait olmakla birlikte (KK Md.55/1), kooperatif ana sözleşmesinde düzenleme yapılmak suretiyle genel kurul veya yönetim kurulunca alınacak bir kararla bu yetkiyi devretme imkanı sağlanmıştır. (KK Md.58)

Dolayısıyla, böyle bir yetki devrinin olabilmesi için öncelikle kooperatif ana sözleşmesinde bu yönde hüküm olması, daha sonra ise ana sözleşmedeki düzenlemeye uygun olarak genel kurul veya yönetim kurulunca bu hususta karar alınması gerekmektedir.

Ana sözleşmesi buna uygun olmayan kooperatiflerin ise ana sözleşme değişikliğine gitmeleri söz konusu olacaktır.

Konuyla ilgili örnek ana sözleşmelere bakıldığında, kooperatifin temsilinin yönetim kuruluna ait olduğu, yönetim kurulu kararı ile üyelere bir veya bir kaçının kooperatifi temsil yetkisini haiz murahhas üye seçilebileceği, yine yönetim kurulunun, kooperatifin mali ve idari işlerini yürütmek üzere kendi aralarından veya hariçten bir müdür belirleyebileceği gibi düzenlemelere yer verildiği görülmektedir.²

Dolayısıyla kooperatiflerde, temsil ve yönetim yetkisi esasen yönetim kuruluna ait olmakla birlikte bu yetki yönetim kurulu kararı ile üyelere bir veya birkaçına bırakılabilecek, kooperatif ortağı olmayan bir müdür ise sadece yönetim yani idari işlerle görevlendirilebilecektir.

Mevcut örnek ana sözleşmeler bu şekilde olmakla birlikte kooperatiflerin ilgili bakanlıklarca belirlenen örnek ana sözleşmeleri kabul etmek gibi bir zorunluluğu olmadığından (KK Md.3,88), dileyen kooperatifler ana sözleşmelerine kooperatifin temsil ve yönetiminin kısmen veya tamamen kooperatif ortağı olmayan kimselere bırakılmasına yönelik düzenlemelere yer verebileceklerdir.

Ancak, bu gibi hallerde en az bir yönetim kurulu üyesine temsil yetkisi verilmesi şarttır. ³ (TTK Md.370/2)

III - Murahhas Üyelik

Bilindiği üzere kendisine kısmen veya tamamen kooperatifin temsili ve yönetimi veya sadece yönetimi ya da sadece temsili verilen yönetim kurulu üyesine murahhas üye (*murahhas aza*) denmektedir.

Murahhas üyelik Kooperatifler Kanunu'nda da yer alan bir düzenleme olup, buna göre yönetim kurulu üyelerinden biri veya birkaçı kooperatifi temsil yetkisini haiz murahhas üye olarak seçilebilecektir.

Dolayısıyla kooperatiflerde murahhas üye seçimi yapılabildiği gibi murahhas üyenin bir kişiden oluşması gibi bir zorunluluk da bulunmamaktadır.

Temsil yetkisini haiz olmaları nedeniyle murahhas üyelerin seçimi ve değiştirilmesinin ticaret sicili müdürlükleri nezdinde tescil ettirilmesi de şarttır. (KK Md. 56/5)

Kooperatifler Kanunu'nda murahhas üyelik ile ilgili düzenleme bu şekilde olmakla birlikte murahhas

2) <https://koop.gtb.gov.tr/bilgi-bankasi/ornek-anasozlesmeler/bakanlikca-kurulus-izni-verilen-kooperatif-ve-ust-kuruluslari-ornek-anasozlesmeleri>

3) 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 98. Maddesine göre anılan kanunda aksine açıklama olmayan hususlar hakkında Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin hükümleri geçerli olacaktır.

üyenin hangi organ tarafından seçileceği hususunda anılan yasada bir belirleme yapılmamış; örnek ana sözleşmelerde ise bu yetki yönetim kuruluna verilmiştir. ⁴

Murahhas üye seçimine ilişkin yetkinin yönetim kuruluna verilmiş olması gerek yönetim kurulunun yetki alanına girmesi ve gerekse üyenin değişmesinde pratiklik sağlaması bakımından yerinde bir uygulamadır.

IV - Temsil Yetkisinin Ne Şekilde Kullanılacağı, Tasfiye Halinde Durum

Kooperatiflerde temsile yetkili kişiler kooperatif namına onun amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapabileceklerdir. (KK Md.59/1)

Ancak temsil yetkisinin kullanımına ilişkin gerek Kooperatifler Kanunu'nda gerekse örnek ana sözleşmelerde bazı kurallar benimsenmiştir.

Buna göre, temsile yetkili kılınan kimseler imzalarını ancak kooperatifin unvanı altına koymak suretiyle kooperatifi bağlayacaklardır. (KK Md.60)

Örnek ana sözleşmelerde kooperatif adına düzenlenecek evrakın muteber olması veya kooperatifin ilzamu için kooperatif unvanı altında başkan veya vekili ile birlikte murahhas üye veya müdür ya da bir yönetim kurulu üyesine ait en az iki imzanın gerekli olduğu ifade edilmiştir.⁵

Tarım satış kooperatiflerinde kooperatif namına atılacak çift imzadan birinin kooperatif müdürüne veya bulunmadığı durumlarda vekiline; tarım satış kooperatifleri birliğinde ise genel müdür veya vekiline ait olması şart kılınmıştır. ⁶

Tarım kredi kooperatifleri ana sözleşmelerinde ise Kooperatifi, idare ve yargı organları ile üçüncü şahıslara karşı müdür, bulunmaması hâlinde müdür vekilinin temsil etmesi; kooperatifin taahhüt altına koyulabilmesi için tarım kredi kooperatifi unvanı altında müdür veya müdür vekili ile bir yetkili personelin, müdür veya müdür vekilinden başka yetkili personelin bulunmaması hâlinde, müdür veya müdür vekili ile yönetim kurulu başkanı veya başkan vekili ile üyelerden biri, müdür veya müdür vekilinin de bulunmaması hâlinde, yönetim kurulu başkanı veya başkan vekili ile bir üyenin ya da yetkili bir personelin müşterek imzalarının şart olduğu düzenlenmiştir.

Dolayısıyla, kooperatiflerin taraf olduğu hukuki uyumsuzluklarda öncelikle ana sözleşmenin temsile ilişkin hükümlerinin dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili yüksek mahkeme kararlarında da kooperatif namına düzenlenen belgelerin kooperatifi bağlaması için yetkili çift imza ile tanzim edilmesi gerektiği, zira kooperatif ana sözleşmesinin temsil şeklini bu şekilde düzenlediğine hükmedilmiştir. ⁷

Bu noktada tartışılması gereken hususlardan biri de kooperatifin tasfiye haline girmesi halinde temsile ilişkin hükümlerin değişip değişmeyeceğidir.

4) koop.gtb.gov.tr/bilgi-bankasi/ornek-anasozlesmeler/bakanlikca-kurulus-izni-verilen-kooperatif-ve-ust-kuruluslari-ornek-anasozlesmeleri

5) koop.gtb.gov.tr/bilgi-bankasi/ornek-anasozlesmeler/bakanlikca-kurulus-izni-verilen-kooperatif-ve-ust-kuruluslari-ornek-anasozlesmeleri

6) <http://koop.gtb.gov.tr/data/549173f5f293703cbcd0b41/Tar%C4%B1m%20Sat%C4%B1%C5%9F%20Kooperatifleri%20Birli%C4%9Fi%20%C3%96rne%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>

7) Y.12.HD.E.2008/17786 K.2008/21402 T.2.12.2008

Zira bilindiği üzere tasfiye haline giren kooperatiflerde tasfiye kurulu yönetim kurulundan oluşabileceği gibi yönetim kurulundan ayrı bir tasfiye kurulu da söz konusu olabilmektedir.(KK Md.81/4)

Tasfiye kurulunca yerine getirilmesi gereken görevler dikkate alındığında bu organa kooperatifin temsili ile ilgili bazı yetkilerin verilmesinin şart olduğu anlaşılmaktadır.

Zira, kooperatif örnek ana sözleşmelerinde de belirtildiği üzere, tasfiye kurulu tasfiye amacına yönelik olarak kooperatifin tasfiye sürecine girdiğini tescil ettirme, kooperatifin borçlarını tediye alacaklarını tahsil etme, kooperatifin menkul mallarını pazarlık veya acır artırma usulüyle satma, genel kurulda alınacak karar doğrultusunda taşınmazları satma gibi işlemleri yerine getirmekle mükelleftir.

Bununla birlikte kooperatif tasfiye haline girince kooperatif organlarının görev ve yetkileri tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan ancak nitelikleri gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlere özgüleneceğinden tasfiye sürecinde yönetim kurulunun görevi de devam etmektedir.(KK Md.98 TTK Md.535/1)

Dolayısıyla, tasfiye hâlindeki şirketi tasfiye ile ilgili konularda mahkemelerde ve dış ilişkide tasfiye memurları, tasfiye ile ilgili olmayan hususlarda ise yönetim organı temsil eder.

Bu nedenle, tasfiye memurlarının, şirketi her konuda temsil ve ilzam etmesi söz konusu değildir. Tasfiye memurlarının şirketi temsil ve ilzam yetkisinin sınırlarını, tasfiye ile ilgili konular belirler.

Buna göre, örneğin tasfiye sürecindeki bir kooperatifte ortaklığa kabul veya ortaklıktan çıkarma gibi kararları vermek görev ve yetkisi yönetim kuruluna ait olacak, ancak tasfiyenin gereklerinden olan alacakların tahsili, borçların tediyesi gibi faaliyetlerden de tasfiye kurulu sorumlu olacaktır.

V - Sonuç

Kooperatifler tüzel kişiliği haiz olan kuruluşlar olmaları nedeniyle bu kurumların dış ilişkilerde temsil edilebilmesi için temsil organına ve iç ilişkide de idare organına ihtiyacı vardır.

Esas itibarıyla kooperatifleri temsil ve idare eden organ yönetim kurulu olmakla birlikte kanun koyucu bu yetkinin devrine imkan sağlamıştır.

Buna göre kooperatifin temsil ve yönetiminin bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine bırakılması yahut bu hususta kooperatif ortağı olması şart olmayan bir veya birkaç müdüre tevdi edilmesi mümkündür.

Yasal düzenleme bu şekilde olmakla birlikte kooperatif örnek ana sözleşmelerinde temsil ve yönetim yetkisi yönetim kuruluna verilmiş; ancak bu yetkinin yönetim kurulu kararı ile üyelere bir veya birkaçına bırakılabilmesine, kooperatif ortağı olmayan bir müdürün ise sadece yönetim yani idari işlerle görevlendirilebilmesine imkan sağlanmıştır.

Tasfiye halindeki kooperatiflerde ise yönetim kurulunun temsil yetkisi sona ermemekle birlikte tasfiye ile ilgili işlerde tasfiye kurulunun da temsil yetkisini kullanması gerektiğinden, bu yetki her iki organın tasfiye sürecindeki görevleriyle bağlantılı olarak paylaşılacaktır.

8) <http://koop.gtb.gov.tr/data/54917524f293703cbcd0b46/22-ESNAF%20VE%20SANATKARLAR%20KRED%C4%B0%20VE%20KEFALET%20KOOPERAT%C4%B0F%C4%B0%20ANAS%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0.pdf>

9) <https://www.dunya.com/gundem/tasfiye-memurlari-hangi-konularda-sirketi-temsil-edebilir-haberi-277627>

KOOPERATİFLERİN VE BİRLİKLERİN HALKA AÇIK SAYILAN ŞİRKETLERİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE MUAFİYETLERİ¹

Soner ALTAS *

Özet

28 Kasım 2017 tarihinde kabul edilen 7061 sayılı Yasa ile Sermaye Piyasası Kanunu'nun 16'ncı maddesine üçüncü fıkra eklenmiş ve ortak sayısı en az beş yüz olan kooperatif veya kooperatif birliklerinin payların çoğunluğuna sahip olduğu anonim şirketlerin paylarının halka arz olunmuş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

Kapsama giren şirketlerin sermaye piyasası mevzuatına ilişkin yükümlülüklerine ve muafiyetlerine ilişkin esaslar ise Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Kooperatif ve Kooperatif Birliklerinin Paylarının Çoğunluğuna Sahip Olduğu Anonim Ortaklıklara İlişkin Esaslara Dair Tebliğ (II-16.2) ile düzenlenmiştir.

Bu çalışmada; anılan Tebliğ uyarınca kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin pay sahibi oldukları şirketlerden halka açık anonim ortaklık sayılanlara getirilen yükümlülükler, muafiyetler, Kanun kapsamından çıkma yolları ve uygulama esasları ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: halka açık şirket, yönetim kontrolü, net satış hasılatı, finansal tablolar, kurul ücreti.

1. Giriş

28 Kasım 2017 tarihinde kabul edilen 7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un² 109'uncu maddesi ile Sermaye Piyasası Kanunu'nun 16'ncı maddesinin birinci fıkrasında değişikliğe gidilmiş ve kitle fonlaması suretiyle halktan para toplayan ortaklıklar fıkra hükmünden hariç tutulmuştur.

Anılan fıkra, yapılan değişiklik sonrasında *"Payları borsada işlem gören ortaklıklar ile kitle*

***Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi**

1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz

2) 7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 5 Aralık 2017 tarihli ve 30261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

fonlaması³ suretiyle halktan para toplayan ortaklıklar hariç olmak üzere pay sahibi sayısı beş yüzü aşan anonim ortaklıkların payları halka arz olunmuş sayılır. Bu ortaklıklar halka açık ortaklık hükümlerine de tabi olurlar.” şeklini almıştır. Diğer yandan, 7061 sayılı Kanun’un 109’uncu maddesi ile Sermaye Piyasası Kanunu’nun 16’ncı maddesine, kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin iştirak ettiği anonim şirketlere ilişkin üçüncü fıkra eklenmiştir.

Sermaye Piyasası Kanunu’nun 16’ncı maddesine eklenen bu üçüncü fıkrada “Pay sahibi sayısı en az beş yüz olan kooperatif veya kooperatif birliklerinin payların çoğunluğuna sahip olduğu anonim ortaklıkların payları halka arz olunmuş sayılır.

Bu ortaklıklar halka açık ortaklık hükümlerine de tabi olurlar. Bu fıkra kapsamına giren anonim ortaklıklarla ilgili olarak; pay sahibi kooperatif veya kooperatif birliği aynı olmak koşuluyla, her bir ortaklık için ayrı ayrı veya ortaklıkların tamamı bakımından yıllık en az elli milyon Türk lirası satış hasılatı yapmış olma şartı aranır. Bu fıkra kapsamına giren ortaklıklara ikinci fıkra hükümleri uygulanmaz.” hükmüne yer verilmiştir.

Anılan fıkra ile kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin pay sahibi oldukları bazı anonim ortaklıkların halka açık sayılmaları hükme bağlanmıştır.

Önceki yazımızda getirilen düzenlemenin bazı noktalardan ucu açık yönleri olsa da, Sermaye Piyasası Kurulu’nun ilgili Tebliğlerde düzenleme yaparak bu eksiklikleri dolduracağını düşünülüyor⁴ .

Sermaye Piyasası Kurulu da, 19 Eylül 2018 tarihli ve 30540 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kooperatif ve Kooperatif Birliklerinin Paylarının Çoğunluğuna Sahip Olduğu Anonim Ortaklıklara İlişkin Esaslara Dair Tebliğ (II-16.2) ile pay sahibi sayısı en az beş yüz olan kooperatifler ile kendisine ortak olan kooperatiflerin pay sahibi sayısı tek başına ya da toplam olarak en az beş yüz olan kooperatif birliklerinin, paylarının çoğunluğuna sahip olduğu anonim şirketlerin sermaye piyasası mevzuatına ilişkin yükümlülüklerine ve muafiyetlerine ilişkin esasları düzenlemiştir.

İşte bu çalışmamızda; anılan Tebliğ uyarınca kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin pay sahibi oldukları şirketlerden halka açık anonim ortaklık sayılanlara getirilen yükümlülükler, muafiyetler, Kanun kapsamından çıkma yolları ve uygulama esasları ele alınmaktadır.

2. Kooperatiflerin Ve Kooperatif Birliklerinin Ortak Oldukları Anonim Şirketlerin Halka Açık Sayılma Koşulları

Ülkemizde halka açık anonim ortaklıklar, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu⁵ (SPKn⁶)’na ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK⁷)’nun düzenlemelerine tabidirler. 6362 sayılı Kanunun 16’ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, payları borsada işlem gören ortaklıklar ile pay sahibi sayısı beş yüzü aşan anonim ortaklıkların payları halka arz⁸ olunmuş sayılırlar⁹ .

3) Kitle fonlaması, bir projenin veya girişim şirketinin ihtiyaç duyduğu fonu sağlamak amacıyla SPK tarafından belirlenen esaslar dâhilinde 6362 sayılı Kanunun yatırımcı tazminine ilişkin hükümlerine tabi olmaksızın kitle fonlama platformları aracılığıyla halktan para toplanmasını ifade etmektedir (SPKn, m.3/z).

4) Altaş, Soner, Kooperatif ve birlik Şirketlerinin Halka Açık Anonim Ortaklık Sayılması, Karınca Dergisi, S.972, 2018, s.3-8

5) 30/12/2012 tarihli ve 28513 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

6) Çalışmamızda, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu için ihtiyaç duyulduca “SPKn” kısaltması kullanılmıştır.

7) Çalışmamızda, Sermaye Piyasası Kurulu için “SPK” kısaltması kullanılmıştır.

8) 6362 sayılı Kanunun 3/f hükmüne göre, halka arz, sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan yapılan genel bir çağrıyı ve bu çağrı devamında gerçekleştirilen satışı ifade eder.

9) Kitle fonlaması suretiyle halktan para toplayan ortaklıklar bu hükümden hariç tutulmuştur.

Bunun sonucu olarak da, anılan anonim şirketler halka açık ortaklık hükümlerine de tabi olurlar. SPKn'nin m.16/f.3 hükmünde her ne kadar **“pay sahibi”** ibaresi kullanılmış ise de, kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin düzenlendiği 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹⁰ 'nda, 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun¹¹ 'da ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun¹² 'da **“pay sahibi”** değil de **“ortak”** kelimesi yasal kavram olarak kullanılmaktadır. **“Pay sahibi”** ifadesi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹³ (TTK¹⁴) 'nda anonim şirketin ortakları için kullanılan özel bir kavramdır.

Bu nedenle, SPKn'nin m.16/f.3 hükmündeki **“pay sahibi”** ibaresini **“ortak”** olarak anlamak gerekir.

Sermaye Piyasası Kanunu'nun m.16/f.3 hükmü uyarınca, kooperatiflerin veya kooperatif birliklerinin pay sahibi oldukları anonim şirketlerin paylarının halka arz edilmiş sayılmaları için aşağıda belirtilen üç şartın da sağlanmış olması gerekir:

a) Ortak Sayısı Şartı: Kooperatifin ortak sayısı en az beşyüz olmalıdır. Kooperatif birliklerinde bu kriter, Tebliğin birinci maddesinde, **“kendisine ortak olan kooperatiflerin ortak sayısı tek başına ya da toplam olarak en az beş yüz”** olarak belirtilmiştir.

Kooperatif birliğinden kasıt, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda düzenlenen kooperatif birlikleri ile kooperatifler merkez birlikleridir.

Bu hüküm uyarınca, kooperatif birlikleri ile merkez birliklerinde de, birliğe ortak olan kooperatif sayısı değil, birliğe ortak olan kooperatiflerin ortak sayıları toplamının esas alındığını görmekteyiz.

Bu durumda, kooperatifin ortak sayısının en az beşyüz olması, hem kendisi açısından hem de ortağı olduğu birlik açısından ortak sayısı şartının sağlanmasında dikkate alınmakta ve yeterli kabul edilmektedir.

b) Çoğunluk Payı ve Yönetim Kontrolü Şartı: Ortak sayısı en az beş yüz olan kooperatif ile kendisine ortak olan kooperatiflerin ortak sayısı tek başına ya da toplam olarak en az beş yüz olan kooperatif birliklerinin, doğrudan anonim şirketin sermayesini temsil eden paylarının yüzde elli ve üzerine veya yönetim kontrolüne sahip olması gerekir.

Örneğin, 100.000 TL sermayeli anonim şirkette payların her biri 1 TL itibari değerli ise ve şirket sermayesi 100.000 paydan oluşuyorsa, kooperatifin veya birliğin en az 50.000+1 (50.001) paya sahip olması halinde, anılan şartın sağlandığı kabul edilir¹⁵.

Yönetim kontrolüne sahip olmaktan kasıt ise, şirketin oy haklarının yüzde ellisinden fazlasına tek başına veya birlikte hareket ettikleri kişilerle beraber, doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunması, yönetim kurulu üye sayısının salt çoğunluğunu seçme veya genel kurulda söz konusu sayıdaki üyelikler için aday gösterme hakkını veren imtiyazlı paylara sahip olunmasıdır.

Bu durumda, sahip olunan sermaye payına değil, anılan kriterlere bakılır. Örneğin, 100.000 TL sermayeli anonim şirkette payların her biri 1 TL itibari değerli ise ve şirket sermayesi 100.000 paydan oluşuyor ve de kooperatif veya birlik şirketin 25.000 payına sahip olduğu halde esas

10) 10/05/1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

11) 16/06/2000 tarihli ve 24081 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

12) 28/04/1972 tarihli ve 14172 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

13) 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

14) Çalışmamızda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için “TTK” kısaltması kullanılmıştır.

15) Altaş, 2018, s.5

sözleşmedeki imtiyaz hükmü gereği şirketin 5 üyeli yönetim kurulunun 3 üyesini aday gösterme hakkına sahip bulunuyor ise, kooperatif veya birliğin şirket sermayesinin % 50'sinin altında bir payı bulunmasına rağmen bu şartı sağlandığı kabul edilir.

c) Net Satış Hasılatı Şartı: Yukarıda belirtilen iki şart da sağlanmış ise, üçüncü şart olarak anonim şirketin ya da şirketlerin yıllık net satış hasılatlarına bakılır.

Zira, SPK m.16/f.3 hükmünün üçüncü cümlesinde “*Bu fıkra kapsamına giren anonim ortaklıklarla ilgili olarak; pay sahibi kooperatif veya kooperatif birliği aynı olmak koşuluyla, her bir ortaklık için ayrı ayrı veya ortaklıkların tamamı bakımından yıllık en az elli milyon Türk lirası satış hasılatı yapmış olma şartı aranır.*” hükmüne yer verilmiş, anılan hüküm Tebliğ’de tekrarlanmış ve net satış hasılatının esas alınması öngörülmüştür.

Dolayısıyla;

- Eğer kooperatifin veya birliğin sadece bir anonim şirkette pay sahipliği söz konusu ise, bu şirketin yıllık net satış hasılatına bakılır ve rakam en az elli milyon Türk Lirası ise şirketin payları halka arz edilmiş sayılır.

- Yok eğer kooperatifin veya birliğin birden fazla anonim şirkette çoğunluk payı veya yönetim kontrolü var ise, bu durumda hem her bir şirketin hem de şirketlerin tamamının yıllık net satış hasılatlarına bakılır.

Eğer şirketlerden birisinin yıllık net satış hasılatı 50 milyon Türk Lirası ve üzerinde ise, hem bu şirket hem de diğer şirketler halka açık sayılır.

Eğer şirketlerin hiçbiri tek başına yıllık net satış hasılatı koşulunu taşımıyor ancak hepsinin toplamı alındığında en az 50 milyon Türk Lirası şartı sağlanıyorsa, bu durumda da kooperatifin veya birliğin çoğunluk payına sahip olduğu anonim şirketlerin tamamı halka açık sayılır.

Örneğin, 500 ortaklı A kooperatifinin çoğunluk payına sahip olduğu A, B ve C adlı üç anonim şirkette ortaklığı bulunmaktadır. A'nın yıllık net satış hasılatı 50.100.000 TL iken, B'ninki 1.000.000 TL, C'ninki de 500.000 TL olsun.

Bu durumda, A tek başına yıllık net satış hasılatı sınırını aştığından halka açık sayılır. B ve C de, ortaklıkların tamamı bakımından yıllık net satış hasılatı sınırı olan 50 milyon TL aştığından, halka açık ortaklık sayılırlar.

Bu şirketlerin yıllık net satış hasılatlarının ayrı ayrı A için 25.000.000 TL, B için 15.000.000 TL ve 10.000.000 TL olması halinde de sonuç değişmez.

Zira, şirketlerin yıllık net satış hasılatları ayrı ayrı fıkroda öngörülen asgarî yıllık satış hasılatı rakamının altında yer alsa da, toplamaları 50.000.000 TL olmaktadır.

Bu durumda, her üç şirketin de payları halka arz edilmiş sayılır¹⁶.

3. Yıllık Net Satış Hasılatının Tespitinde Esas Alınacak Finansal Tablolar

Tebliğ'in 4'üncü maddesi uyarınca, ortak sayısı en az beş yüz olan kooperatif ile kendisine ortak olan kooperatiflerin ortak sayısı tek başına ya da toplam olarak en az beş yüz olan kooperatif birliklerinin, çoğunluk payına veya yönetim kontrolüne yönetim kontrolüne sahip olduğu anonim şirketlerin net satış hasılatının tespitinde;

16) Altaş, 2018, s.5-6

a) Eğer şirket yahut şirketler bağımsız denetime tabi ise, bağımsız denetimden geçmiş yıllık finansal tablolar (hem konsolide hem de konsolide olmayan finansal tabloların bulunması durumunda, konsolide finansal tablolar),

b) Eğer şirket yahut şirketler bağımsız denetime tabi değil ise, vergi mevzuatı çerçevesinde hazırlanan ve ilgili vergi dairesine beyan edilen yıllık hesap dönemine ait gelir tabloları

dikkate alınır. **TMS/TFRS**'nin isteğe bağlı olarak uygulanması durumunda ise **TMS/TFRS** kapsamında hazırlanan finansal tablolar esas alınır.

Aynı kooperatif veya kooperatif birliği tarafından birden fazla anonim şirketin paylarının çoğunluğuna sahip olunması durumunda, şirketlerin tamamı bakımından yıllık net satış hasılatının tespitinde; bu şirketlerin her birinin yıllık net satış hasılatı tutarlarının toplamı dikkate alınır.

Söz konusu şirketlerin birbirlerine yaptıkları satışlardan elde edilen hasılat tutarları ise, mükerrer hesaplamayı engelleyecek biçimde mahsup edilir.

4. şartları Sağlayan şirketlerin Sermaye Piyasası Kuruluna Başvurusu Ve Odenecek Kurul Ücreti

nceki bölümlerde ele alınan üç şartı da sağlayan, dolayısıyla payları halka arz edilmiş sayılan anonim şirketler, **SPK**n'nun m.33/f.1 hükmü uyarınca, halka açık ortaklık statüsünün kazanıldığını, bu durumurendikleri tarihten itibaren on iş günü içinde Sermaye Piyasası Kurulu'na bildirmek zorundadırlar.

Tebliğ'in 5'inci maddesi uyarınca, söz konusu anonim şirketlerin, şartların sağlandığının kesinleşmesinden itibaren aşağıda sayılan belgelerle on iş günü içinde Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurmaları gerekir:

a) Başvuru formu

b) Kooperatif veya kooperatif birliğinin ve anonim şirketin noter onaylı imza sirküleri,

c) Kooperatif veya kooperatif birliğinin ve anonim şirketin, yürürlükte bulunan tüm değişiklikleri içeren ve tek bir metin haline getirilmiş, temsile yetkili kişilerce imzalı ana sözleşmesi veya esas sözleşmesi,

d) Halka açık ortaklık statüsünün kazanıldığını tespitine ilişkin şirket beyanı ile Tebliğ'de yer alan şartların sağlandığını tevsik edici bilgi ve belgeler,

e) Kooperatif veya kooperatif birliğinin son yapılan genel kurul toplantılarına ilişkin toplantı tutanakları ile hazır bulunanlar listeleri, son durum itibariyle ortak sayısını gösteren pay defterirneği ve ortak sayısının tespitine mesnet diğer belgeler,

f) şirketin son yıllık hesap dönemine ilişkin finansal tablolar.

şirketlerindeyecekleri kurul ücreti ise Tebliğ'in 11'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, söz konusu anonim şirketlerin sermayesini temsil eden paylarının nominal değerinizerinden binde iki oranında Kurul ücreti alınır.

5. Kooperatiflerin Ve Kooperatif Birliklerinin Halka Açık Sayılan Anonim şirketlerine Getirilen Finansal Raporlama, Bağımsız Denetim Ve Kurumsal Yönetim Yükümlülükleri

Tebliğin 7'nci maddesi uyarınca, kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin halka açık sayılan anonim şirketleri, 13/6/2013 tarihli ve 28676 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sermaye Piyasasında

Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (II-14.1) ile 12/6/2006 tarihli ve 26196 mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri:X, No:22)’in uygulaması bakımından, ihraç ettiği sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören işletme olarak kabul edilir ve anılan Tebliğler uyarınca kamuya açıklanacak bilgi ve belgeleri Sermaye Piyasası Kurulu’na iletilirler. Sermaye Piyasası Kurulu, bu bilgi ve belgeleri internet sitesinde kamuya açıklar.

Kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin halka açık sayılan anonim şirketlerinin uyacakları kurumsal yönetim ilkeleri ise Tebliğin 8’inci maddesinde düzenlenmiştir.

Anılan maddeye göre, bu şirketler, 3/1/2014 tarihli ve 28871 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1)’ni, söz konusu Tebliğ uyarınca belirlenen birinci gruptaki ortaklıklar için geçerli olan hükümler çerçevesinde uygulamakla yükümlüdür.

Kurumsal Yönetim Tebliğinde işlem fiyatına bağlı olarak belirlenmiş oranlar dikkate alınmaz. Kurumsal Yönetim Tebliği uyarınca kamuya açıklanacak bilgi ve belgeler Sermaye Piyasası Kurulu’na iletilir.

Sermaye Piyasası Kurulu, bu bilgi ve belgeleri internet sitesinde kamuya açıklar.

Kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin halka açık sayılan anonim şirketlerin Tebliğde düzenlenen usul ve esaslara uyumundan şirketin yönetim kurulları sorumludur.

Çalışmamızın kapsamını genişletmemek bakımından, bu kısa açıklamalar ile yetinilmiş, bahsi geçen Tebliğlerdeki düzenlemelerinin detaylarına girilmemiştir.

6. Kooperatiflerin Ve Kooperatif Birliklerinin Halka Açık Sayılan Anonim Şirketlerine Getirilen Muafiyetler

Sermaye Piyasası Kanunu’nun 16’ncı maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, payları halka arz olunmuş sayılan ancak payları borsada işlem görmeyen anonim ortaklıklar, halka açık ortaklık statüsünü kazandıktan sonra en geç iki yıl içinde paylarının işlem görmesi için borsaya başvurmak zorundadırlar.

Aksi durumda, Sermaye Piyasası Kurulu, bu payların borsada işlem görmesi veya ortaklığın halka açık ortaklık statüsünden çıkarılması için, ortaklığın talebini aramaksızın gerekli kararları alır. Ancak, SPKn’nun m.16/f.3 hükmünün son cümlesinde *“Bu fıkra kapsamına giren ortaklıklara ikinci fıkra hükümleri uygulanmaz.”* denilmiştir.

Böylece, ortak sayısı en az beş yüz olan kooperatif veya kooperatif birliklerinin payların çoğunluğuna sahip olduğu anonim ortaklıkların payları halka arz olunmuş sayılsa da, bu anonim şirketler borsaya başvurmadan muaf tutulmuşlardır. Ancak, bu şirketlerin kendi istekleriyle paylarının işlem görmesi amacıyla borsaya başvurmalarının önünde bir engel de bulunmamaktadır.

Diğer yandan, Tebliğ’in 6’ncı maddesi uyarınca, söz konusu anonim şirketlerin sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan ve Tebliğde yer almayan yükümlülük ve muafiyetleri için, payları borsada işlem görmeyen ortaklıklar için geçerli olan hükümler ilgisi nispetinde kıyasen uygulanır.

7. Kooperatiflerin Ve Kooperatif Birliklerinin Halka Açık Sayılan Anonim Şirketlerin Halka Açık Ortaklık Statüsünden Çıkma Yolları

Tebliğ’in 9’uncu maddesine göre, kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin halka açık sayılan anonim şirketlerinin, Kanun kapsamından çıkma başvuruları, 30/12/2013 tarihli ve 28867 mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ortaklıkların Kanun Kapsamından Çıkarılması ve

Paylarının Borsada İşlem Görmesi Zorunluluğuna İlişkin Esaslar Tebliği (II-16.1) çerçevesinde sonuçlandırılır.

Kanun kapsamında çıkma koşullarının sağlanmasında (II-16.1) no.lu Tebliğin 6 ve 7'nci maddelerinde belirtilen koşullar kooperatifler için; aynı Tebliğin 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen "sermayesinin yüzde ellisinden fazlasının doğrudan ve/veya dolaylı olarak il özel idarelerine, belediyelere veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olması" ifadesi ile 7'nci maddesinde belirtilen koşullar ise kooperatif birlikleri için dikkate alınır. Söz konusu maddelerdeki şartların sağlanması sonucunda Tebliğ kapsamına giren anonim ortaklıklar Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Kanun kapsamında çıkarılabilir.

Kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin halka açık sayılan anonim şirketleri, (II-16.1) no.lu Tebliğin 8 ve 9 uncu maddelerinde belirtilen koşulların sağlanması durumunda da Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Kanun kapsamında çıkarılabilir.

Bu çerçevede, Kanun kapsamında çıkma yollarını, bir diğer deyişle halka açık ortaklıktan çıkmayı, aşağıdaki dört grup halinde sınıflandırmak mümkündür:

7.1. Ortaklık Yapısı Nedeniyle Kanun Kapsamından Çıkma

Sermayesinin;

- a) Yüzde doksan beşinden daha fazlasının en fazla elli pay sahibine ait olduğunu veya
- b) Yüzde ellisinden fazlasının doğrudan ve/veya dolaylı olarak il özel idarelerine, belediyelere veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olduğunu

başvuru tarihinden önceki son altı ay içerisinde yapılmış bir genel kurul toplantısına ait hazır bulunanlar listesi ile tevsik eden anonim şirket, Kanun kapsamında çıkma talebiyle Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurması ve başvurunun Kurulca uygun görülmesi halinde Kanun kapsamında çıkarılır.

Esas sözleşmesi uyarınca pay sahibi olmanın belirli özellikleri taşıyan kişilerle sınırlandırılmış ve pay devirlerinin sadece bu özellikleri taşıyan kişilere yapılabileceği hükme bağlanmış olan şirket de, Kanun kapsamında çıkma talebi Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurması ve başvurunun Kurulca uygun görülmesi halinde Kanun kapsamında çıkarılır.

7.2. Ortak Sayısı Nedeniyle Kanun Kapsamından Çıkma

Çoğunluk payına veya yönetim kontrolüne sahip kooperatif veya birliğin ortak sayısının beş yüzün altında olduğunu;

- a) Hazır bulunanlar listesi,
- b) Pay defteri,
- c) Kâr payı dağıtımına dair muhasebe kayıt ve belgeleri,
- ç) Kuruluşa ve sonrasında gerçekleştirilen sermaye artırımlarına başvuran pay sahiplerine ilişkin kayıt ve belgeler

ile varsa şirketin pay sahipleri ile ilişkilerine dair benzer belge ve işlemlere dayanarak mahkeme tarafından atanan bilirkişi raporu ile tespit ettiren anonim şirketler, Kanun kapsamında çıkma talebi ile Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurmaları ve başvurunun Kurulca uygun görülmesi halinde Kanun kapsamında çıkarılır.

Bilirkişi raporunda esas alınan hazır bulunanlar listesinin başvuru tarihinden en geç bir yıl önce

düzenlenmiş olması ve pay defterinin güncel olması şarttır. Birlikçi raporunun Sermaye Piyasası Kurulu'na başvuru tarihinden önceki son üç ay içinde hazırlanmış olması ve sonuç kısmında;

a) Rapor tarihi itibarıyla yukarıda sayılan belgelerin tamamının incelenmesi sonucunda kooperatifin veya birliğin pay sahibi sayısının beş yüzün altında olduğunun tespit edildiğinin beyan edilmesi ve

b) İncelemede kullanılmayan belgelerin kullanılmama gerekçesinin belirtilmesi zorunludur.

7.3. Finansal Tablo Kalemlerinin Büyüklüğü Nedeniyle Kanun Kapsamından Çıkma

Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemelerine uygun olarak hazırlanmış ve özel bağımsız denetimden geçmiş başvuru tarihinden önceki son iki yıla ait finansal tablolar itibarıyla;

a) Aktif toplamı on milyon Türk Lirasından az olan veya

b) Net satış hasılatı dışında kalan diğer gelirler toplamı ve net satış hasılatının her ikisi de beş milyon Türk Lirasından az olan ya da

c) Tescil edilmiş sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının tamamı karşılıksız kalan

şirketler, Kanun kapsamından çıkma talebi ile Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurmaları ve başvurunun Kurulca uygun görülmesi halinde Kanun kapsamından çıkarılır. Şirketin yıllık finansal tablolarının bağımsız denetimden geçmiş olması halinde özel bağımsız denetim şartı aranmaz.

7.4. Faaliyetin Devamlılığına İlişkin Hususlar Nedeniyle Kanun Kapsamından Çıkma

Faaliyetin devamlılığına ilişkin olarak;

a) Bakanlık düzenlemeleri çerçevesinde ilgili ticaret sicil müdürlükleri tarafından münfesh olduğu veya münfesh sayıldığı resen belirlenerek Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi (TTSG)'nde ilan edilmiş olan veya

b) İflas sonucundaki tasfiye de dahil olmak üzere zorunlu veya gönüllü olarak tasfiyeye giren ya da

c) Haklarında iflas kararı verilen

anonim şirketler de, söz konusu hususları tevsik eden TTSG örneği, mahkeme kararı ve varsa yetkili organ kararı ile Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurmaları ve başvurunun Kurulca uygun görülmesi halinde Kanun kapsamından çıkarılır.

8. Özet Ve Sonuç

Ortak sayısı en az beş yüz olan kooperatif ile kendisine ortak olan kooperatiflerin ortak sayısı tek başına ya da toplam olarak en az beş yüz olan kooperatif birliklerinin, çoğunluk payına veya yönetim kontrolüne yönetim kontrolüne sahip olduğu anonim şirketlerden, pay sahibi kooperatif veya kooperatif birliği aynı olmak koşuluyla, her bir anonim şirket için ayrı ayrı veya ortaklıkların tamamı bakımından yıllık en az elli milyon Türk Lirası net satış hasılatı yapmış olanlar halka açık anonim ortaklık sayılır.

Net satış hasılatının tespitinde; şirket bağımsız denetime tabi ise, bağımsız denetimden geçmiş

yıllık finansal tablolar; bağımsız denetime tabi değil ise, vergi mevzuatı çerçevesinde hazırlanan ve ilgili vergi dairesine beyan edilen yıllık hesap dönemine ait gelir tabloları esas alınır.

Kapsama giren şirketler, bu şartların sağlandığının kesinleşmesinden itibaren on iş günü içinde Sermaye Piyasası Kurulu'na başvururlar ve sermayelerini temsil eden paylarının nominal değeri üzerinden binde iki oranında Kurul ücreti öderler.

Ortak sayısı en az beş yüz olan kooperatif veya kooperatif birliklerinin payların çoğunluğuna sahip olduğu anonim şirketlerin payları halka arz olunmuş sayılsa da, bu anonim şirketler borsaya başvurmadan muafırlar.

Sermaye Piyasası Kurulu'na kaydolun bu anonim şirketler, ortaklık yapısı, ortak sayısı, finansal tablo kalemlerinin büyüklüğü ve faaliyetin devamlılığına ilişkin hususlar nedeniyle Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurup Kanun kapsamından çıkabilirler.

Kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin halka açık sayılan anonim şirketlerin usul ve esaslara uyumundan şirketin yönetim kurulları sorumludur. Kooperatif ve Kooperatif Birliklerinin Paylarının Çoğunluğuna Sahip Olduğu Anonim Ortaklıklara İlişkin Esaslara Dair Tebliğ ile getirilen düzenlemeler 19 Ekim 2018 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Bu çerçevede, kooperatif ve birliklerin iştirak ettiği anonim şirketlerden yasa kapsamına girenlerin yönetim kurulu üyelerinin, herhangi bir müeyyide ile karşılaşmamak için, Sermaye Piyasası Kanunu ve Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri ile getirilen yükümlülükleri özenle ve zamanında yerine getirmeleri, menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça

Altaş, Soner (2018). Kooperatif ve birlik Şirketlerinin Halka Açık Anonim Ortaklık Sayılması, Karınca Dergisi, S.972, s.3-8

T.C. Yasalar (30.12.2012) 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (28513 sayılı)

T.C. Yasalar (05.12.2017) 7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Ankara: Resmi Gazete (30261 sayılı)

T.C. Tebliğler (19.09.2018) Kooperatif ve Kooperatif Birliklerinin Paylarının Çoğunluğuna Sahip Olduğu Anonim Ortaklıklara İlişkin Esaslara Dair Tebliğ (II-16.2), Ankara: Resmi Gazete (30540 sayılı)

T.C. Tebliğler (30.12.2013) Ortaklıkların Kanun Kapsamından Çıkarılması ve Paylarının Borsada İşlem Görmesi Zorunluluğuna İlişkin Esaslar Tebliği (II-16.1), Ankara: Resmi Gazete (28867 sayılı)

AMACINA ULAŞILARAK DAĞILMA SÜRECİNE GİRMİŞ YAPI KOOPERATİFİNDEN ÇIKAN VEYA ÇIKARILAN ORTAĞIN KONUTUNUN GERİ ALINAMAMASI

*Mustafa YAVUZ**

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹ (**KoopK**) hükümlerine göre ülkemizde farklı türlerde kooperatifler kurulabilmekte olup, bu türlerden birini de “*yapı kooperatifleri*” oluşturmaktadır.

Söz konusu kooperatifler, özellikle dar ve orta gelirli kişilerin zorunlu ihtiyaçları arasında yer alan barınma ve işyeri gereksinimlerini en az maliyetle ve en rasyonel şekilde karşılamak amacıyla kurulan ve bu kişilerin dağınık ve küçük birikimlerini bir araya toplayarak aktif yatırımın yolunu açan yapılanmalardır.

Başka bir deyişle, yapı kooperatiflerinin amacı, **KoopK**'nın 1. maddesi bağlamında karşılıklı yardım ve dayanışma içinde ortaklarını konut veya işyeri sahibi yapmaktır. Kooperatifin ömrü ise yapılması öngörülen inşaatın tamamlanıp ortaklara dağıtılması ile sınırlıdır.

Kooperatiflere giriş ve çıkış serbestisi ilkesi gereğince her ortağın kooperatiften çıkma hakkı bulunmaktadır. Kooperatiften çıkma hakkının kullanılması, anasözleşme ile belli bir süre için sınırlandırılabilir. Ancak, bir ortağın hiçbir suretle kooperatiften çıkamayacağına dair bağlamlar hükümsüzdür. Bunun yanında, bir ortak anasözleşmede açıkça gösterilen sebeplerle kooperatif ortaklığından çıkarılabilir.

Kooperatiften çıkan veya çıkarılan ortakların kendilerinin yahut mirasçılarının kooperatif varlığı üzerinde hakları anasözleşmede gösterilen esaslar çerçevesinde hesaplanır ve ödenir.

Kooperatiften çıkan veya çıkarılan ortakla yapılan hesaplaşma uyarınca ilgili kişi konut ya da işyeri sahibi olma imkanından mahrum kalmış olur.

Ancak, bu hususta, hak kayıplarını önlemek ve mağduriyetleri gidermek amacıyla **KoopK**'da 2010 yılında bir düzenleme yapılmış ve bu noktada amacına ulaşarak dağılma sürecine girmiş yapı kooperatiflerinden çıkan veya çıkarılan ortağın konutu veya işyerinin çıkma veya çıkarılma sebebiyle geri alınamamasına ilişkin istisna getirilmiştir.

İşte bu çalışmada, amacına ulaşarak dağılma sürecine girmiş yapı kooperatiflerinden çıkan

* **Gümrük ve Ticaret Uzmanı**

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

veya çıkarılan ortağın konut ya da işyerinin geri alınamaması hususu tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

2. Kooperatiflerin Dağılma Sebepleri

2.1. Genel İtibariyle Kooperatiflerin Dağılma Sebepleri

Kooperatiflerin dağılma sebepleri, KoopK'nın 81. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan hükümde kooperatiflerin;

- Anasözleşme gereğince,
- Genel kurul kararıyla,
- İflasın açılmasıyla,
- Kanunlarda öngörülen diğer hallerde ilgili bakanlığın mahkemeden alacağı karar üzerine,
- Diğer bir kooperatifle birleşmesi veya devralınması suretiyle,
- Üç yıl olağan genel kurulunu yapmaması halinde,
- Amacına ulaşma imkanının bulunmadığının ilgili bakanlıkça tespiti halinde mahkemeden alacağı kararla,

dağılması (*sona ermesi*) öngörülmüştür.

Söz konusu hallerden birinin gerçekleşmesi halinde kooperatif sona erip tasfiye haline girer.

2.2. Konut Yapı Kooperatiflerine Özgü Dağılma Sebebi

Bir önceki bölümde sayılan dağılma sebepleri, diğer kooperatifler gibi konut yapı kooperatifleri için de aynen geçerlidir.

Bununla birlikte, söz konusu sebepler dışında ayrıca KoopK'nın 81. maddesinin ikinci fıkrasında konut yapı kooperatiflerine özgü farklı bir dağılma sebebi öngörülmüştür.

Keza söz konusu fıkrada *“Konut yapı kooperatifleri, anasözleşmede gösterilen işlerin tamamlanması ve ferdi mülkiyete geçilip konutların ortaklar adına tescil edilmesiyle amacına ulaşmış sayılır ve dağılır.*

Ancak tescil tarihinden itibaren 6 ay içerisinde usulüne uygun şekilde anasözleşme değişikliği yapılarak kooperatifin amacının değiştirilmesi halinde dağılmaya ilişkin hüküm uygulanmaz.” denilmek suretiyle ferdileşme, konut yapı kooperatifleri bakımından bir dağılma sebebi olarak düzenlenmiştir.

Bu kapsamda, konut yapı kooperatifinin amacına ulaşmış sayılabilmesi için; anasözleşmede gösterilen işlerin tamamlanması, yapı kullanma izninin alınmış olması, yapı kullanma izninin alınmasından itibaren bir yıl içinde konutların ortaklar adına tescil edilerek ferdileşme işlemlerinin sonuçlandırılması ve kat mülkiyetine geçilmesi gerekir. ²

O halde, konut yapı kooperatiflerinde ferdi mülkiyete geçilmesiyle birlikte kooperatif de tasfiyeye girer ve tasfiyenin tamamlanması sonrasında ise ticaret sicilinden terkin edilerek tüzel kişiliği sona erer. Ancak, kanun koyucu, yukarıda yer verilen hükümde ifade olunduğu üzere, amacına ulaşan

2) Yusuf Üstün, Muhittin Aydın, *Kooperatifler Hukuku, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2014, s.376.*

konut yapı kooperatiflerinin tasfiye olunmadan türünün değiştirilmesi (*site işletme kooperatifine dönüşmesi*) suretiyle hukuki varlığını devam ettirebilmesine ve tasfiye işlemlerine tabi tutulmadan yeni amaç doğrultusunda faaliyetlerini sürdürebilmesine imkan sağlamıştır.

Dolayısıyla, konutların ortaklar adına tapuda tescil edildiği tarihten itibaren altı ay içerisinde anasözleşme değişikliği yapılarak kooperatifin amacı değiştirilebilir ve bu durumda kooperatif tasfiye edilmez.

3. Konut Yapı Kooperatiflerinde Ferdileşme

Ferdileşme, konutların tamamlanarak yapı kullanma izninin alınması ve tapu kütüğünde kooperatif adına kayıtlı bulunan bağımsız bölümlerin (*dairelerin, işyerlerinin*) mülkiyetinin ortaklara devredilerek tapularının verilmesidir.

Ferdileşme sonucunda kooperatifin sahip olduğu taşınmazları üzerindeki mülkiyet hakkı el değiştirir.

Daha önce kooperatife ait olan mülkiyet hakkı ortaklara geçer. Ferdileşme işlemlerinin tamamlanmasından sonra taşınmazların kooperatifle ilişkisi kesilmiş olur.

Böylece, ortaklar bu taşınmazlar üzerinde istedikleri tasarrufta (*satma, ipotek etme gibi*) bulunabilirler.³

Öte yandan, ferdileşmeye geçiş, asıl olarak fiziki bir faaliyet olan yapılaşma süreci devamında ve sonrasında bir takım hukuki işlemlerin yerine getirilmesi ile meydana gelen ve tamamlanan bir süreçtir.

Konut yapı kooperatifleri, temel amacı olan konut yapımının sağlanması için arsa ve arazi satın alınmasından imar planı, plan-proje, inşaat ruhsatı, kat irtifakı, yapı kullanma izin belgesi ve kat mülkiyeti⁴ gibi birçok hukuki iş ve işlemlerin birlikte yürütülmesini ve tamamlanmasını sağlama yükümlülüğü altındadır. Ferdileşmeye geçiş süreci, inşaatların tamamlanmasından itibaren beş aşamada gerçekleşen bir süreç olup⁵ bu süreçler;

- Konut bedellerinin tespiti,
- Konutların ortaklara dağıtılması (yer belirlenmesi),
- Taşınmazın tapu kütüğünde bina olarak cinsinin tahsisi,
- Binanın mülkiyetinin kat mülkiyetine çevrilmesi,
- Bağımsız bölümlerin mülkiyetinin ortaklara devredilmesi/geçirilmesi,

şeklinde sıralanabilir.

Son olarak ifade etmek gerekirse, KoopK'nın 81/2. maddesi gereğince, konut yapı kooperatiflerinde yapı kullanma izninin (*iskan ruhsatının*) alınmasını müteakip en geç bir yıl içinde ortakların 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununa⁶ göre ferdi münasebet işlerinin sonuçlandırılması lazımdır.

3) Cafer Tayyar Çöklü, *Uygulamada Yapı Kooperatifleri, Omas Ofset, İstanbul 2001, s.435.*

4) *Kat Mülkiyeti Kanununun 2/a maddesinde kat mülkiyeti, "bağımsız bölümler üzerinde kurulan mülkiyet hakkı" olarak tanımlanmıştır.*

5) *Elvin Kerime Silahtaroglu, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Açısından Yapı Kooperatiflerinde Ferdileşme, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009, S.10-11, s.135.*

6) *634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu, 02.07.1965 tarihli ve 12038 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.*

4. Ferdi Mülkiyete Geçmiş Kooperatiflerden Çıkan/Çıkarılan Ortağın Konutunun Geri Alınmaması

Bir kooperatif ortağının ortaklık sıfatı genel olarak; çıkma hakkını kullanarak kendi isteği üzerine ayrılması, ortağın ölümü, ortaklık payının başkasına devredilmesi, ortaklık sıfatının bir görev veya hizmetin yerine getirilmesine bağlı olması halinde bu görev veya hizmetin sona ermesi ve ortağın ortaklıktan çıkarılması ile sona ermektedir.

Devir hali dışında, kooperatif ortaklığı söz konusu sebeplerden biriyle sona eren ortak, “*ayrılma payı*” almaya hak kazanır. **KoopK**'nın 17. maddesinde, kooperatiften çıkan veya çıkarılan ortakların kendilerinin yahut mirasçılarının kooperatif varlığı üzerinde hakları olup olmadığının ve bu hakların nelerden ibaret bulunduğu anasözleşmede gösterileceği, bu hakların yedek akçeler hariç olmak üzere ortağın ayrıldığı yıl bilançosuna göre hesaplanacağı hükme bağlanmıştır.

Ayrıca, kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürecek nitelikteki iade ve ödemelerin, anasözleşmede ⁷ daha kısa bir süre tespit edilmiş olsa bile genel kurulca üç yılı aşmamak üzere geciktirilebileceği öngörülmüştür.

Anılan hüküm doğrultusunda, ilgili bakanlıkça hazırlanan örnek anasözleşmelerde de, devir dışında bir nedenle ortaklığı sona erenlerin sermaye ve diğer alacaklarının, o yılın bilançosuna göre hesaplanarak bilanço tarihinden itibaren bir ay içinde geri verileceği belirtilmiştir.

Buna mukabil, çıkan veya çıkarılan ortağın, kooperatif ortaklığı nedeniyle edindiği hakları da kooperatife iadesi gerekir.

Kooperatif ortaklığından çıkan veya çıkarılan ortakla hesaplaşmaya ilişkin yukarıda yer verilen esaslara, KoopK'nın 81. maddesinde önemli bir istisna getirilmiştir.

Şöyle ki;

Bir önceki bölümde detaylı olarak açıklandığı üzere, 81. maddenin ikinci fıkrasında, konut yapı kooperatiflerinin, anasözleşmede gösterilen işlerin tamamlanması ve ferdi mülkiyete geçilip konutların ortaklar adına tescil edilmesiyle amacına ulaşmış sayılarak dağılacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu çerçevede, konut yapı kooperatiflerinde yapım işlerinin tamamlanması sonrasında ferdileşme işlemleri yapılmakta ve konutlar ortaklar adına tescil edilerek tapular dağıtılmaktadır.

Bu durumda kooperatif ortakları, ortaklık yükümlülüklerini tamamen yerine getirmeleri ve adlarına tahsis edilen taşınmazlara tapuda malik olmaları nedeniyle, taşınmazlar kooperatif ortaklarının malı haline gelmektedir.

Ancak ortaklar adına ferdi mülkiyete geçilmesine rağmen bu süreçte kooperatif ortaklıkları da devam etmektedir.

Diğer bir deyişle, ferdi mülkiyete geçilmesiyle birlikte konutun kooperatifle ilişkisi kesilerek ortaklık hakkı ve konut mülkiyeti birbirinden ayrılmaktadır.

Bu aşamada, konutunun tapusunu alan ortağın herhangi bir nedenle kooperatiften çıkması veya çıkarılması durumunda hakkaniyet gereği konutunun elinden alınmaması gerekir.

Hal böyle iken, uygulamada amacına ulaşan kooperatiflerin tasfiye aşaması bazen uzun yıllar devam edebilmekte, bu durumdaki kooperatiflerde tasfiye sürecinin uzaması sebebiyle kooperatife

7) <http://webdosya.csb.gov.tr/db/igdir/webmenu/webmenu3336.pdf> (Erişim-19.09.2018).

karşı tüm yasal ödeme yükümlülüklerini yerine getiren ve getirmeye devam eden, ayrıca kat maliki olması sebebiyle konut aidatlarını düzenli ödeyen ve ödemeye devam eden ortağın kooperatif ortaklığından ayrılması halinde oturduğu konut kooperatifçe yasal yollardan geri alınmaktadır. Bu durum ise Anayasanın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkına aykırılık teşkil etmekte ve hak sahiplerinin mağduriyetine sebep olmaktadır. ⁸

İşte buradan hareketle, amacına ulaşarak dağılma sürecine girmiş konut yapı kooperatiflerinden çıkan veya çıkarılan ortağın konutunun kooperatiflerce geri alınamaması ve buna bağlı olarak hak kayıplarının önlenmesi, mağduriyetlerin giderilmesi, ayrıca Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkına uyulması ve kanundaki anlama açıklık getirilmesi amacıyla, 03.06.2010 tarihli ve 5983 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun⁹ 2. maddesiyle, KoopK'nın 81. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinden sonra gelmek üzere "Amacına ulaşarak dağılma sürecine girmiş olan kooperatiflerden çıkan veya çıkarılan ortağın konutu veya işyeri çıkma veya çıkarılma sebebiyle geri alınamaz; ancak, bu eski ortaklar daha sonra oluşabilecek tasfiye masraflarına katılırlar." cümlesi eklenmiştir.

Getirilen bu düzenlemeyle, ferdi mülkiyete geçilip konut veya işyerlerinin ortaklar adına tescil edilmesi sonrasında ilgili ortak, kooperatif ortaklığından çıkmış veya çıkarılmış olsa dahi kendisi adına kayıtlı taşınmazının geri alınamaması hususu kanunun amir hükmü haline getirilmiştir.

Bu noktada, yapı kooperatiflerinde konut veya işyeri tapusunu alan ortaklar, daha sonradan ortaklıktan kendi isteğiyle çıksa veya çıkarılsa da kooperatif tarafından bu kimse hakkında tapu iptal davası açılmaz.¹⁰ Açılması halinde ise **KoopK** md. 81/2 gereğince talebin reddedilmesi gerekir. Ancak, ortaklıktan çıkan veya çıkarılan ortağın konutu veya işyerinin çıkma veya çıkarılma sebebiyle geri alınamaması, amacına ulaşarak dağılma sürecine girmiş olan kooperatiflere mahsustur. Dolayısıyla, bahsi geçen hüküm, ferdi mülkiyete geçilmesi hali dışında kooperatiflerde uygulanamaz. Yapı kullanma izni alınmakla birlikte, Kat Mülkiyeti Kanununa göre ferdi münasebet işleri henüz sonuçlandırılmayan hallerde de anılan hükmün tatbiki mümkün değildir. ¹¹

Diğer taraftan, uyuşmazlık konusu teşkil eden her hukuki olay, meydana geldiği tarihteki yasal düzenlemelere tabidir. Kanunların geriye yürümezliği ilkesi gereğince, **KoopK**'nın 81/2. maddesine 5983 sayılı Kanunla eklenen hüküm, mezkûr düzenlemenin yürürlüğe girdiği 13 Haziran 2010 tarihinden sonraki uyuşmazlıklara uygulanabilir. Bu tarihten önceki olaylara anılan hükmün, geçmişe etkili olacak şekilde tatbiki mümkün değildir.

Son olarak, amacına ulaşarak dağılma sürecine girmiş olan konut yapı kooperatiflerinden çıkan veya çıkarılan ortağın konutu veya işyeri çıkma veya çıkarılma sebebiyle geri alınamamakla birlikte, bu eski ortakların daha sonra oluşabilecek tasfiye masraflarına katılmakla yükümlü olduğunu belirtelim.

5. Sonuç

Konut yapı kooperatiflerinin en temel amacı ortaklarının konut ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu amaç çerçevesinde bahsi geçen kooperatifler; arsa ve arazi satın alır, birleştirir, imar planına uygun

8) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem:23, Cilt:70, Yasama Yılı:4, s.230.

9) 5983 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 13.06.2010 tarihli ve 27610 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

10) Yusuf Üstün, Muhittin Aydın, age, s.379.

11) Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 04.05.2016 tarihli ve E.2014/1017, K.2016/580 sayılı kararı; Yargıtay 23. H.D.'nin 12.09.2017 tarihli ve E.2015/5072, K.2017/2108 sayılı; 31.10.2016 tarihli ve E.2015/6702, K.2016/4824 sayılı; 20.03.2015 tarihli ve E.2014/6226, K.2015/1820 sayılı; 25.12.2014 tarihli ve E.2014/3986, K.2014/8478 sayılı; 14.01.2013 tarihli ve E.2012/5868, K.2013/37 sayılı; 13.12.2012 tarihli ve E.2012/5200, K.2012/7357 sayılı; 24.09.2012 tarihli ve E.2012/4006, K.2012/5357 sayılı kararları.

biçimde böldürerek altyapı, plan, proje ve maliyet hesapları hazırlar ve ortaklarına konut yaptırır. Akabinde ise yaptırılan konutların mülkiyetini anasözleşmede yazılı esaslara göre ortaklarına aktarır.

Söz konusu işlemlerin bir an evvel tamamlanması bakımından 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 81. maddesinde, konut yapı kooperatiflerinde yapı kullanma izninin alınmasını müteakip en geç bir yıl içinde ortakların Kat Mülkiyeti Kanununa göre ferdi münasebet işlerinin sonuçlandırılması öngörülmüştür.

Yukarıda sayılan işlerin tamamlanması ve ferdi mülkiyete geçilip konutların ortaklar adına tescil edilmesiyle konut yapı kooperatifi amacına ulaşmış sayılır ve kural olarak sona erip tasfiyeye girer. Ancak, ferdi mülkiyete geçilmiş ve konutların tapuları ortaklara dağıtılmış olsa dahi, kooperatifin tasfiye işlemleri tamamlanıncaya kadar bu ortakların kooperatif ortaklığı devam etmektedir. Buna bağlı olarak uygulamada, konutun maliki olan ortağın herhangi bir sebeple kooperatiften çıkması veya çıkarılması halinde uygulamada konutun kooperatif tarafından geri alınması durumlarıyla karşılaşmıştır.

Bahsi geçen hal ise mülkiyet hakkına aykırılık oluşturduğu gibi hak sahiplerini de mağdur etmiştir. İşte, hak kayıplarının önlenmesi ve mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla 03.06.2010 tarihli ve 5983 sayılı Kanunla, KoopK'nın 81. maddesinin ikinci fıkrasına, *"amacına ulaşılarak dağılıma sürecine girmiş olan kooperatiflerden çıkan veya çıkarılan ortağın konutunun veya işyerinin çıkma veya çıkarılma sebebiyle geri alınamayacağına, ancak bu eski ortakların daha sonra oluşabilecek tasfiye masraflarına katılacağına"* ilişkin hüküm eklenmiştir.

Yapılan bu kanuni düzenleme uyarınca, ferdi mülkiyete geçilmesi ve konutların ortaklar adına tescil edilmesi sonrasında ortaklardan birinin kooperatif ortaklığından çıkması veya çıkarılması halinde adına tescil edilen konutun çıkma veya çıkarılma sebebiyle kooperatif tarafından geri alınması artık mümkün değildir.

Kaynakça

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu (02.07.1965 tarihli ve 12038 sayılı R.G.).

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

5983 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (13.06.2010 tarihli ve 27610 sayılı R.G.).

Çöklü, Cafer Tayyar, Uygulamada Yapı Kooperatifleri, Omaş Ofset, İstanbul 2001.

Silahtaroglu, Elvin Kerime, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Açısından Yapı Kooperatiflerinde Ferdileşme, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.10-11, 2009.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem:23, Cilt:70, Yasama Yılı:4, s.230.

Üstün, Yusuf, Aydın, Muhittin, Kooperatifler Hukuku, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2014.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 04.05.2016 tarihli ve E.2014/1017, K.2016/580 sayılı kararı.

Yargıtay 23. H.D.'nin 12.09.2017 tarihli ve E.2015/5072, K.2017/2108 sayılı kararı.

Yargıtay 23. H.D.'nin 31.10.2016 tarihli ve E.2015/6702, K.2016/4824 sayılı kararı.

Yargıtay 23. H.D.'nin 20.03.2015 tarihli ve E.2014/6226, K.2015/1820 sayılı kararı.

Yargıtay 23. H.D.'nin 25.12.2014 tarihli ve E.2014/3986, K.2014/8478 sayılı kararı.

Yargıtay 23. H.D.'nin 14.01.2013 tarihli ve E.2012/5868, K.2013/37 sayılı kararı.

Yargıtay 23. H.D.'nin 13.12.2012 tarihli ve E.2012/5200, K.2012/7357 sayılı kararı.

Yargıtay 23. H.D.'nin 24.09.2012 tarihli ve E.2012/4006, K.2012/5357 sayılı kararı.

www.csb.gov.tr

AHISKA TÜRKLERİ SÜRGÜNÜ VE MİLLİ ŞUUR

*Dr. Hayati BAŞARAN**

Giriş

Ahıska, Türkiye'nin kuzeydoğusunda, Gürcistan'ın güneyinde bulunan bölgenin adıdır. Bölgenin en büyük yerleşim yeri olan Ahıska Şehri, aynı zamanda bölgeye de ismini vermiştir. Ardahan'ın Posof ilçesine sınır olan Ahıska'ya, Türkgözü Sınır Kapısı'ndan karayolu ile ulaşılmaktadır. Kür Irmağı, Posof ve Adıgön çaylarının suladığı geniş araziler, tarıma elverişlidir. Bölgede, sürekli akışta olan çok sayıda dere bulunmaktadır. Ahıska'da yerleşime açık 250 köy bulunmaktadır. Adıgön, Aspinza, Ahılkelek önemli yerleşim yerleridir.

* Ahıska Türkleri Lobisi Başkanı

Ahıska; Dede Korkut Kitabı'nda Ak-Sıka/Ak-Kale adıyla anılan Eski Oğuzlar beldesidir. Kaynaklara göre bölgede Türklerin 2700 yıllık geçmişi bulunmaktadır (Kırzıoğlu, Fahrettin-1966). Ahıska ve çevresi, 1068'de de Sultan Alparslan tarafından Selçuklu ülkesine katılmıştır. Bölgeye yerleşen Kıpçak Türkleri (Kıpçak Atabekleri), Ahıska'da zamanla güçlenerek, İlhaneliler döneminde, 1267 yılı, beyliklerini ilân etmişlerdir. İlhanlı Hükümdarı Abaka Hanın da desteğini gören Ahıska Atabekliği, bu tarihten sonra Atabek Yurdu adını almıştır. Atabek Yurdunun sınırları, XVI. yüzyılın başlarında, Azgur'dan başlayarak Kars, Artvin, Tortum, İspir ve Erzurum'u içine alarak batıya doğru genişlemiştir.

Posof, Ardahan, Artvin, Ardanuç, Şavşat, Yusufeli, Tortum, Narman ve Oltu gibi birçok yerleşim yerinde günümüz halk kültürünün, sürgüne uğramış Ahıska Türkleri ile benzer karakterde olduğu görülmektedir (**Kurat, Akdes Nimet-1972, Yunus Zeyrek-2001'den alıntı**).

Ahıska; Lala Mustafa Paşa ve Özdemiroğlu Osman Paşanın Kafkasya Seferi sırasında Safevîlerden alınarak, 1578 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Ahıska, Osmanlı Devleti zamanında Çıldır Eyaleti'nin başkenti olarak kültürel faaliyetler ve ticaret açısından bölgenin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Anadoludan Kopuş Ve Sürgün

Ahıska, 1828 yılında Rusların işgaline uğramıştır. Rus işgali sonucu, Gürcü ve Ermenilerin Ruslarla ittifakı ile Türklere baskılar artmıştır. Bu baskılar Türklerin Anadolu'ya doğru göçünü başlatmış ve Türk nüfusunun bir kısmı bölgeden ayrılmıştır.

Rus esaretine düşünceye kadar Ahıska şehrine, Bedre, Azgur, Ahılkelek, Hirtız, Cecerek, Ahıska, Altunkale (**Kobliyan**), Acara, Livana (**Artvin**), Yusufeli, Ardanuç, Şavşat, Oltu, Narman, Posof, Ardahan, Çıldır ve Göle sancakları bağlanmıştır.

Moskova Antlaşması kararı ile bu yerleşim yerlerinden Bedre, Azgur, Ahılkelek, Hirtız, Cecerek, Ahıska, Altunkale (**Kobliyan**) ve Acara Ruslara bırakılmış, Livana (**Artvin**), Yusufeli, Ardanuç, Şavşat, Oltu, Narman, Posof, Ardahan, Çıldır ve Göle Türkiye'de kalmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Rusya'da Çarlık devri bitmiş, Sovyet Dönemi başlamıştır. Bu dönemde Gürcistan sınırları içinde yer alan Abhazlara, Osetlere ve Acara bölgesine özerklik verilirken, Ahıska ve havalisi doğrudan doğruya Tiflis zımamdarlarına bırakılmıştır. Stalin yönetiminde ise Ahıska'da "**Türk**" kelimesini unutturma çabaları başlamış, Türk Toplumun önde gelen aydın ve din adamları, Türkçülük yapmak ve Türkiye taraftarlığı olmak gibi suçlamalara maruz kalmıştır. Suçlamalar sonrası çok sayıda Türk, ya tutuklanmış ya da öldürülmüştür.

Sovyetler Birliği, eli silâh tutan Ahıskalı Türk erkekleri, İkinci Dünya Savaşında, cepheye götürmüştür. Savaş sırasında, Türkiye sınırlarını Türklere arındırma politikasını uygulamaya koymak amacıyla da, 31 Temmuz 1944 tarihinde "**Ahıska'da Yaşayan Türklerin Sürgün Edilmesine**" ilişkin karar çıkarmıştır. Stalin Yönetimi, ekeler cephede iken çoğu kadın, yaşlı ve çocuklardan oluşan yaklaşık 120.000 Ahıskalı Türkü, 14 Kasım 1944 tarihinde, evlerinden zorla alarak sürgün kararının infazını gerçekleştirmiştir.

Sürgün, soğuk kış aylarında zorlu şartlarda gerçekleşerek ölüm yolculuğuna dönüşmüştür. Ahıska Türkleri, ölüm treninde bir buçuk ay süren yolculuk sonunda Özbekistan, Kırgızistan ve Kazakistan çöllerine yerleştirilmiştir.

Sürgün yolculuğu sırasında yaklaşık 20.000 insan soğuk vagonlarda, yaklaşık 30.000 insan ise hastalık ve açık nedeniyle can vermiştir.

Ayrıca savaşta cepheye gönderilen yaklaşık 25.000 Ahıska Türkü'nden hiçbir zaman haber

alınmamıştır. Can kayıpları, sürgünden sonraki ilk yerleşim yerlerinde (**Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan**) sağlıklı yaşam şartları nedeniyle devam etmiştir.

Ahıskalı Türklerin Sürgünü, dünyada yeterince gündeme gelmemiştir. Sovyetler Birliği'nin ikinci dünya savaşının galip ülke olması nedeniyle dünyada korku oluşturması ve dış basına kapalı bir rejim olması sürgünü gündem dışında tutmaya yetmiştir.

Sürgüne gönderilen insanların yaklaşık yetmiş bini Özbekistan'a yerleştirilmiştir. Özbekistan'da daha çok Fergana Vadisi ve Taşkent şehri olmak üzere Namangan, Andican, Sırderya, Buhara ve Semerkant gibi yerleşim yerlerine dağılmışlardır. Stalin'in ölümünden sonra, Türkler üzerine baskılar azalmıştır. Baskıların azalmasıyla Özbekistan'daki Ahıska Türklerinin yaklaşık yirmi bini (**Ahıska'ya yaklaşmak için**) Azerbaycan'a göç etmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Gürcistan bağımsızlığına ulaşmıştır. Ahıska Türkleri bu gelişme üzerine Ahıska'ya (**anayurtlarına**) dönüşü konuşmaya başlamışlardır. Türklerin Ahıska'ya yerleşmelerine sıcak bakmayan Sovyet Yönetimi; Ahıskalı Türkleri zor durumda bırakmak için, sürgünde yaşadıkları yerlerin yerel halkalarını kışkırtarak toplumlar arası çatıştırma girişimleri başlatmıştır.

Bu girişimler Özbekistan'da, özellikle de Fergana karşılık bulmuştur. Özbekler ve Ahıska Türkleri arasında şiddetli çatışmalar görülmüş ve 1989 yılının Haziran ayında Fergana'da yaşanan olaylar kanlı bitmiştir. Kanlı Fergana olayları sonucunda binlerce Ahıska Türkü Özbekistan'da evsiz ve korunaksız kalmıştır. Evsiz kalan ve güvenlik sorunu bulunan 100 binden fazla Ahıska Türkü, asker eşliğinde Özbekistan'dan (**Özellikle Fergana**) ayrılmıştır. Burada geçen 45 yıllık ömür, yeni bir sürgünle son bulmuştur.

Dava (Vatana Dönüş) Ve Milli Şuur

Osmanlı sonrası Türkiye dışında kalan Türklerin yaşamı, zorluklar içinde geçmiştir. Batı Trakya, Musul, Kerkük, Kıbrıs, Kafkasya bölgelerinde yaşayan Türklerin zorlu geçen günleri günümüz insanının hafızasında canlılığını korurken, tarihe zulmün ve insanlık dramlarının yoğun yaşandığı dönem ve yerler olarak not edilecektir.

Zorluklar, Türkiye'ye göç etmeyi gerekli/zorunlu kılmıştır. Belli dönemlerde Türkiye'ye yapılan göç (**yerleşim**), göç edenler için kurtuluş olmuştur. Türkiye'ye göç edemeyenler ise halen büyük zorluklar içinde yaşam sürmektedirler.

Stalin döneminin en belirgin özelliği, milyonlarca insanın (**Türkler**) yerlerinden edilerek değişik bölgelere sürülmeleridir. Ahıska'da yaşayan Türklerde, sürülen halklar arasında yer almıştır. Ahıskalı Türkleri diğer sürgün toplumlardan ayıran özellik, kendilerine ait özerk idari yapının olmamasıdır. Bu nedenle anavatanlarına (**Ahıska**) dönüş hakkını elde edememişlerdir.

Bu durum Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bunun anlaşılması üzerine Ahıskalı Türkler kendi kaderlerini belirleme çalışmalarını başlatmışlardır. Bu çalışmaların ruhunu ve vazgeçilmez ilkesini Vatana Dönüş oluşturmaktadır.

Ahıskalı Türklerin vatana dönüşü nihayet uluslararası bir konu haline gelmiştir. Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (**AGİT**), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve Uluslararası Göç Örgütü (**UGÖ**) tarafından 1996 yılında düzenlenen "**Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkelerinde Yerinden Edilmiş İnsanların Sorunları**" konferansında, Ahıska Türklerinin durumu ilk defa uluslararası platformda tartışılmıştır.

Bu tartışmalar sonunda Ahıskalı Türkler Vatana Dönüş taleplerini somutlaştırmışlar ve bir muhabata (**Gürcistan**) ulaşmışlardır.

Nitekim Gürcistan'ın Avrupa Konseyi üyesi olma şartları arasında Ahıska Türklerinin geri dönüşü bulunmuştur. Bu şart 1999 yılında Gürcistan'a bildirilmiştir.

Gürcistan, bu şartı yerine getirmemiş, 2018 yılı itibariyle, Türklerin Ahıska'ya dönüşünü sağlayacak hiçbir olumlu adım atmamıştır.

Ahıska Türkleri için vatana dönüş basit bir toprak talebi değildir. Vatana dönüş, insanlık tarihinin en acı dramına maruz kalmış, soykırıma uğramış bir topluluğun gasp edilmiş maddi ve manevi haklarının iade edilmesidir (*Başaran, H. 2015*).

Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeden çekilmesiyle birlikte ayrımcılıklara, sürgünlere ve saldırılara maruz kalan Ahıska Türkleri, günümüzde 10 farklı ülkede dağınık bir biçimde yaşamak zorunda bırakılmalarına rağmen kültürel ve millî kimliklerini korumayı başararak eşine az rastlanır bir dayanışma örneği sergilemektedirler (*Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014*).

Yaşadıkları sürgünün gerekçesi ve sürgün sonrası maruz kaldıkları davranışların sebeplerini çok iyi bilen Ahıskalı Türkler, millî kimliklerini koruyarak ve Türkiye'den kopmayarak toplumsal varlıklarını sürdürebileceklerine inanmaktadırlar.

Bu nedenle günümüzde Krasnodarda kimliksiz, ABD'de mülteci, Fergana'da korku içinde, her yerde yoksul, Ukrayna da can derdinde olsa da yaşadığı her yerde Türkiye'yi kendi devleti olarak görmüştür. Bu anlayış ve milli şuur ile kimliğine sadakatini kaybetmemiştir (*Başaran, H. 2015*).

Yararlanılan Kaynaklar

Ahmed Muhtar Paşa, 1828-1829. Türkiye Rusya Seferi ve Edirne Muahedesi, İstanbul 1928.

Anonim, <http://www.ahiska.org.tr>

Aydınğün, A., Aydınğün, İ., 2014. Ahıska Türkleri: Ulusötesi Bir Topluluk- Ulusötesi Aileler. Basılı Kitap.

Başaran, H., 2015. Ahıska Türkleri ve Milli Şuur.

Keykurun, Naki, Azerbaycan İstiklâl Mücadelesinden Hâtıralar, Ankara 1998.

Kırzioğlu, M. Fahrettin, Ahıska Bölgesi ve Türklük, Türk Kültürü, S. 87, 1970

Kırzioğlu, M. Fahrettin, 1855 Kars Zaferi, İstanbul, 1955.

Kırzioğlu, M. Fahrettin, Ahıskalı 14 Halk Şairimizden Birer Parça, Türk Kültürü, Eylül 1966.

Zeyrek, Y., 2001. Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri.

TARİHSEL SÜREÇTE ALMAN VE FRANSIZ MİLLİYETÇİLİĞİ

*Mert Can ERDOĞAN**

Milliyet, ulus ve vatandaşlık gibi kavramlar için her duruma uyacak genel geçer tanımlar bulmak zordur. Fakat bu zorluğa rağmen araştırmacılar söz konusu kavramları iki türe ayırabilmektedir.

Bunlar devlet odaklı asimilasyoncu yaklaşım ile ırk ve kültür odaklı ayrıştırıcı yaklaşımdır. Bu yaklaşımların ortaya çıkışında Almanya ve Fransa iki zıt kutbu temsil etmektedir.

Bu zıtlığın temel sebebi ise iki ülkenin yaşadığı tarihsel sürecin farklılığıdır.

Milliyetçiliğin iki farklı yorumunun birbirinden ayrılan taraflarına baktığımızda Fransız milliyetçiliği evrensel, birleştirici ve laik olarak tanımlanırken, Alman milliyetçiliği ırk ve kültür temelinde ayrıştırıcı olarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda Fransız milliyetçiliği Türkçede “ulusalcılık” veya “**Atatürk milliyetçiliği**” olarak ifade edilirken, Alman milliyetçiliği Türkçeye “ırkçılık” olarak geçmektedir.

Türkiye’de olduğu gibi Dünyada da özellikle II. Dünya Savaşı’ndan beri Fransız usulü milliyetçilik otoritelerce kabul görüp saygıyla karşılanırsa da Alman tipi milliyetçilik tehlikeli addedilip kötülenmiştir.

Buna rağmen milliyetçiliğin her iki türü de aslında Aydınlanma Dönemi’nin kaynaklarından beslenmiş ve 19. Yüzyıl Avrupa’sında gelişmiştir.

Dolayısıyla bu iki milliyetçilik anlayışının birbirinden bütünüyle koparmak mümkün değildir. Fakat yine de bu iki farklı anlayışın tarihsel açıdan nasıl geliştiğini inceleyebiliriz.

Milliyetçiliğin ideolojik olarak ortaya çıkmasından çok önceleri dahi Fransa ve Almanya’nın devlet yapıları birbirinden oldukça farklıydı.

Fransa’da devlet mefhumu 11. Yüzyıl’dan itibaren mevcuttu ve bu devlet aygıtı zaman içerisinde hükmettiği bölge üzerinde bir tür vatan mefhumu yaratmaktaydı.

Bu süreçte Fransa Krallığı’nın tebaası kavramı ile Fransız toplumu kavramı örtüşmeye başlamıştı. Buna karşılık Almanya’da süreç oldukça farklı ilerlemekteydi.

* Araştırma Görevlisi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.
historianturk@gmail.com

Kutsal Roma Germen İmparatorluğu 13. Yüzyıldan itibaren bütüncül yapısını yitirerek minik prensliklere ayrılmıştı.

Böylece Alman milliyetçiliği bütüncül bir devlet aygıtının birleştirici gücünden yoksun kalmıştı. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu milleti kavramı olsa da bu kavram bürokratik kurumların denetiminde gelişmiyordu.

Bu yüzden de Fransız milliyetçiliği devlet merkezli siyasi bir gerçekliğe dayanırken Alman milliyetçiliği ırk ve kültür odaklı geliyordu.

Hem Fransız hem de Alman milliyetçiliğinin gelişiminde Fransız devriminin farklı anlamları vardı. Fransız Devrimi ile her ne kadar modern ulus devlet icat edilmiş olsa da bu devrim Fransa'da idari açıdan tarihsel bir kırılma sayılmazdı.

Devrim sonrası ortaya çıkan Fransız ulus devleti krallık döneminin işleyişini sürdürüyordu. Fransız ulusuna dahil olma meselesi her açıdan Fransa Krallığı'na mensubiti andırıyordu.

Bu durum devletin parçası olmakla ulusun mensubu olmayı büyük ölçüde örtüştürmüştü.

Almanya'da ise Fransız Devrimi'nin çok farklı bir anlamı vardı.

Devrim sonrası Fransa'nın başına geçen Napolyon 1806'da Almanya'yı işgal ederek Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'na son vermişti.

Bu büyük yıkımdan sonra tamamen parçalanan Almanya arazisinde Prusya Krallığı öne çıktı. Prusyalılar milliyetçiliğe ülkeleri toparlamanın bir vasıtası olarak baktılar.

Çok uluslu bir krallık olan Prusya Fransız örneğinde olduğu gibi devlet odaklı bir milliyetçilik benimseyerek ortak bir aidiyet yaratmaya çalıştı.

Fakat Fransa'da milliyet ve devlete mensubiyet birbiriyle örtüşürken, Prusya'da vatandaşlık ile ulusdaşlık aynı anlama gelmiyordu.

Bu yüzden devlet merkezli Prusya milliyetçiliğinin yanında romantik yazar ve şairler tarafından Alman ırkı ve kültürü etrafında farklı bir milliyetçilik anlayışı oluşturuldu.

Bu yeni milliyetçiliğin odak kavramı Alman ırkını işaret eden volk ve onun kendisi has kültürünü ve üslubunu ifade eden volkgeist kavramlarıydı. Bu anlayışa göre devlet önemli olmakla birlikte her şeyin özünde Alman ırkı ve kültürü vardı.

Çünkü devlet aygıtı bile aslında Alman üslubunun ve kültürünün bir eseri idi. Bu bağlamda Fransa'da devlet mensubiyeti ile Fransız milliyetçiliği arasında bir çatışma yokken Almanya'da ulusal birlik sağlanıncaya kadar romantik Alman milliyetçiliği ile devlet odaklı Prusya milliyetçiliği rekabet halinde olmuştü.

Fransız Devrimi'nin milliyetçilik kavramı üzerindeki önemli bir etkisi bu devrimin savunduğu temel değerlerden gelmekteydi.

Devrim ile özdeşleşen kardeşlik, özgürlük ve eşitlik kavramları, milliyetçiliğin Fransa'da kendine has bir şekilde anlaşılmasına yol açmıştı.

Fransa'da devrimin getirdiği yeni değerler bir bütün olarak kabul edildiği için eşitlik ve özgürlük kavramları milliyetçiliğin doğal bir parçası olarak kabul görmüştü.

Buna karşılık Almanya'da milliyetçilik, özgürlük ve eşitlik kavramlarını iç içe sokan benzer bir devrim olmadığı için, her bir kavram birbirinden bağımsız bir gelişim süreci geçirmişti.

Bu durum da Alman milliyetçiliğinin Fransız milliyetçiliğine nazaran daha otoriter ve gelenekçi olmasına izin vermişti.

Alman milliyetçiliği ile Fransız milliyetçiliğini birbirinden ayıran önemli özelliklerden biri de yabancılara olan tutum meselesiydi.

Bu mesele nihayetinde vatandaşlık hakkının nereden kaynaklandığı sorusuna dayanmaktaydı.

İki farklı milliyetçilik anlayışı bu meseleye iki farklı açıdan yaklaşmaktaydı. Fransız milliyetçiliğine göre vatandaşlık kökeni ne olursa olsun o vatanda doğan insanların paylaştığı bir haktı. Buna karşılık Alman milliyetçiliğine göre vatandaşlık bir tür soy hakkıydı.

Kişi nerede doğarsa doğsun, eğer Alman kanı taşıyorsa Alman vatandaşı olmalıydı. İki milliyetçilik anlayışının geliştirdikleri bu farklı yaklaşımlar yine önemli tarihsel süreçlere dayanmaktaydı.

Fransa'daki yabancılar henüz 17. Yüzyıl'da bile vatandaşların sahip olduğu hakların çoğunu barındıran hukuki bir statüye sahiptiler. Üstelik yabancı statüsündekilerin vatandaşlığa geçmesi için gereken şartlar oldukça makul ve sağlanabilir durumdaydı.

Bu durum Fransız Devrimi ile daha da gelişti ve devrimin getirdiği evrensellik ilkesi içerisinde ülke oldukça kapsayıcı ve entegre edici bir vatandaşlık politikası geliştirdi.

Öyle ki devrimcilerin gözünde tüm Fransa tek bir ulustu ve bu ulusun içinde sadece kötü vatandaşlara yer yoktu.

Bu kapsamda devrim sonrasında Fransız toprağında doğan bir yabancı reşit olduğu vakit vatandaşlık talep ederse Fransız yurttaşı olarak kabul edilmekteydi. Bu durum 1871 yılından sonra ilan edilen cumhuriyet rejimi ile daha da gelişti.

Ülkedeki birlik ve beraberliği arttırmak isteyen cumhuriyetçiler, genel ilköğretim ve askerlik vazifesi vasıtasıyla tüm yabancıları Fransız toplumuna entegre etmeye çalıştılar ve ikinci nesil göçmenlere vatandaşlık verdiler.

Almanya'nın birleşmesinden önceyse burada vatandaşlık benzeri bir hukuki statü yoktu.

Fertlerin hukuki statüsü yaşadıkları bölgeye göre değil ait oldukları toplumsal gruba göre şekillenmekteydi.

Bu dönemde tüm ülkeyi kuşatan genel geçer bir kanun söz konusu değildi.

Bunun yerine çok sayıda farklı topluluk için geçerli değişik kanunlar vardı. Bu bağlamda hukuk sistemde kişisel veya cemaatsel imtiyazlara dayanmaktaydı.

Bu durum ancak Prusya Krallığı'nın 19. Yüzyılda güçlenmesiyle değişmeye başladı.

Prusya Krallarından Büyük Frederick her bir toplumsal katman için geçerli olan hak ve sorumlulukları belirleyerek toplumdaki imtiyazlı araçları tasfiye etmeye çalıştı.

Ortaya çıkan düzen modern anlamda bir vatandaşlık olmasa da devlet denetimini ve standartlaşmayı sağlaması açısından vatandaşlığın gelişmesi için gerekli zemini oluşturmuştu.

ŞEHİR HASTANELERİ VE GÜNCEL KONULARI

*Yeter DEMİR USLU**

Uzun vadeli ve yüksek maliyetli kamu yatırımlarında, özel sektör finansmanı, deneyimi ve verimliliğinden yararlanmak için kamu özel ortaklıkları geliştirilmiş, edinilen tecrübe ve deneyimler ile yeni modeller ortaya çıkmıştır.

90'lı yıllardan itibaren "**Kamu Özel İşbirliği (KÖİ)- Public Private Partnership (PPP)**" tipindeki model uygulanmaya başlanmıştır.

KÖİ, kamu hizmetinin görülmesi için altyapı tesislerinin finansmanı, yapımı, yenilenmesi ve işletilmesinde kamu ve özel sektörün işbirliği içinde çalıştıkları ve muhtemel risklerin paylaşıldığı bir modeldir.

KÖİ Modelinin kamuya sağladığı en büyük yarar, kamunun sunacağı hizmetlerin finansmanının kısa vadede devlet bütçesine önemli bir yük getirmemesidir.

Bu sayede ülkeler kamu kaynaklarını gerçekleştirilmesi daha acil alanlara yönlendirebilir, özel sektörün hizmet kalitesini ve verimliliğini kamuda kullanabilir.

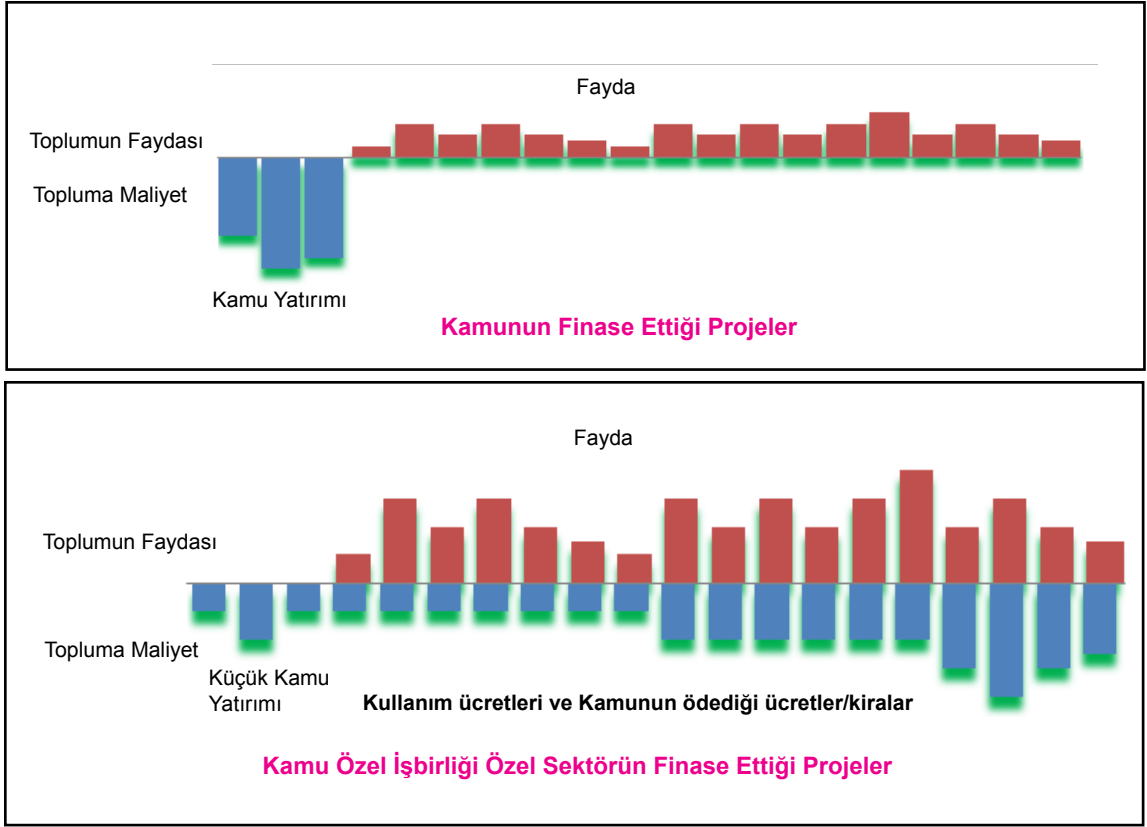
Bunların aksine **KÖİ** modeli genelde büyük ölçekli yatırımların finanse edilmesi için kullanıldığından projelere sınırlı sayıda teklif verilmekte, sözleşmelerin uzun vadeli olması muhtemel riskleri artırmakta ve kamuya uzun dönem ödeme zorunluluğu getirdiği için kamunun genel bütçe esnekliğini azaltmaktadır.

Sağlık sektöründe **KÖİ** modelinin yaklaşık çeyrek asırlık bir geçmişi vardır. **KÖİ** modelinin tercih edilmesinin iki nedeni vardır.

Bunlar, kamu hizmetlerinin örgütlenmesinde, kamu yatırımlarına, özel finansman desteğinin sağlanması ve özel sektörün işletme, kapasite, yeterlilik ve verimliliğinden yararlanmaktır (*OECD, 2010, s. 22*).

**Doç. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi*

Şekil 1: Kamu-Özel İşbirliği Projeleri ve Kamunun Finansmanı Olduğu (Geleneksel) Yatırımlar

Kaynak: (PPIAF, 2009)

KÖİ modeli sağlık sisteminin çeşitli altyapı yatırımlarında tercih edilmekte olup hastane kurulumunda ve işletilmesinde de yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Sağlık sisteminde **KÖİ** modelini Avrupa ülkelerinin yanı sıra Japonya, Meksika ve Kanada gibi ülkeler de kullanmaktadır.

Şekil 2: Kamu Özel İşbirliği Model Yapısı Kuruluş Süreci

Kaynak: (Güler. 2016. s. 35) (ADB. 2013. s. 7)

Hizmet sunumunun başlamasıyla; Sağlık Bakanlığı yüklenici ile yaptığı sözleşmede belirtilen sürede belirlenen miktar kadar kira öder.

Yüklenici firmalar sözleşmede belirlenen ve sağlık hizmeti sunulan yerler dışındaki ticari alanlardan, ticari gelir elde edebilmektedir.

Bunların dışında hizmet alımlarının da yüklenici tarafından karşılanması istenebilir.

Kamu tarafı sözleşmede belirtilen tüm bakım ve yenilemeleri bildirmekle sorumlu iken; yüklenici firmalar bu faaliyetleri yerine getirmekle yükümlüdür.

Sözleşme süresinin bitmesi ile **(25 yıl sonunda)** sağlık tesisi Sağlık Bakanlığı'na teslim edilir (Atasever, 2014).

Tablo 1: Dünyada Sağlık Kamu-Özel İşbirliği Uygulamaları

	Başlangıç Yılı	Proje Sayısı	Proje Bütçesi
İngiltere	1990	130	15 Milyar \$
İtalya	1999	50	6,5 Milyar \$
Almanya	2002	21	3 Milyar \$
Fransa	2002	50	5 Milyar \$
Portekiz	2002	6	1 Milyar \$
Kanada	2003	92	26 Milyar \$
Türkiye	2009	34	20 Milyar \$

Kaynak: (Bayar, 2017, s. 7)

2000'li yıllara kadar sağlık sistemimizde **KÖİ** modeli ile gerçekleştirilen proje bulunmamaktadır.

Türkiye, sağlık alanında **KÖİ**'ye diğer ülkelere göre daha geç başlamasına rağmen yatırım miktarı açısından ilk sıralarda yer almaktadır.

Ülkemizde hastane kurulumunda ve işletilmesinde **KÖİ** projeleri Bakanlık tarafından "**Şehir Hastaneleri**" olarak adlandırılmıştır.

Kamu Özel İşbirliği modeli ile Sağlık Bakanlığı 2017 yılı itibariyle toplam 32 şehir hastanesinin hayata geçirilmesini planlamıştır.

Bu projeler bittiğinde **14 milyon 159 bin m2** kapalı alana sahip, **42.199** hasta yatak kapasitesi hedeflenmektedir.

Günümüzde;

Yozgat,

Mersin,

Isparta,

Adana

ve Kayseri şehir hastaneleri hizmete açılmış, 2018 yılı sonuna kadar ise Ankara Bilkent, Elazığ, Manisa ve Eskişehir şehir hastanelerinin hizmete açılması planlanmaktadır.

Diğer şehir hastanesi projeleri ise ihale ve yapım aşamasındadır.

2023 yılına kadar hastanelerin hizmet vermeye başlaması planlanmaktadır (Demircan, 2017).

Şehir hastanelerinin fonksiyonel ve güncel konularına değinecek olursak;

Finansman: Kamu hastanelerinin finansman kaynakları, ülkelerin sağlık sisteminin sahip olduğu özelliklere göre; kamu bütçesi, sağlık sigortaları, cepten ödemeler, bağışlar ve ulusal/uluslararası proje ve programlarından oluşmaktadır.

Toplumun artan sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için kamu bütçesinin sınırlılıkları kapsamında yatırım yapmak yerine, bu hizmetlerin bir kısmını özel sektöre bırakmak, özel sektör kaynaklarını kullanarak karşılamak, sağlık hizmetini nicelik ve nitelik olarak artırmanın alternatif yollarından birisidir.

KÖİ modeli ile yapılan şehir hastanelerinde sağlık hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin artırılmasını kamu ile özel sektör birlikte üstlenmektedir.

Kullanım bedeli ve hizmet bedeli ödemeleri olmak üzere her iki ayrı ödemeye de yıllık **TÜFE** ve **ÜFE** artışlarının ortalaması %100 oranında yansıtılmaktadır.

Ayrıca kullanım bedeli ödeme kalemi ise **TÜFE** ve **ÜFE** artış ortalamasını aşan döviz artış riskine karşı da koruma altına alınmıştır.

Bu bağlamda şehir hastanelerinde yüklenici firma için uygulanan ödeme mekanizması, Türk Lirasının değer kaybına karşı önlem almaktadır.

Aynı zamanda da bu koruma yöntemi ile şehir hastanelerinin finansmanında rol oynayan bankaların, yatırıma teşvik konusundaki güvenleri artmaktadır.

2002-2016 yılları arasında sağlık hizmetleri sunumunun kalitesini ve hızını artırma amacıyla gerçekleştirilen büyük ölçekli yatırımlara rağmen, sağlık harcamalarının **GSYH** içindeki payı %5,2'den %4,6'ya düşmüştür.

Bu durum sonucu sağlık hizmetleri sunumundaki finansman kaynaklarının doğru ve etkili bir yöntem ile yürütüldüğünün bir göstergesi olarak karşımıza çıkabilir.

Yüklenici Firma Hizmetleri: Şehir Hastanelerinde yüklenici firma tarafından gerçekleştirilecek hizmetler zorunlu hizmetler ve zorunlu olmayan hizmetler olarak iki gruba ayrılmıştır.

P2 olarak adlandırılan zorunlu olmayan hizmetler Çamaşır ve Çamaşırhane Hizmetleri,

Yemek ve Yemekhane Hizmetleri,

Sterilizasyon ve Dezenfeksiyon Hizmetleri, Atık Hizmetleri ile birlikte Rehabilitasyon Hizmetleri,

Laboratuvar Hizmetleri ve Görüntüleme Hizmetlerini kapsamaktadır.

Yüklenici firma P2 kodlu hizmetleri 25 yıl boyunca sağlamakla birlikte 5 yılda bir pazar testine tabi tutulan bu hizmetlerin bedeli yapılan sözleşme şartlarına göre yatırım bedeli haricinde ödenmektedir.

Bu hizmetlerin bedeli miktara bağlı olan ve miktara bağlı olmayan ödemeler olarak gerçekleştirilmektedir.

İlaçlama Hizmetleri,

Otopark Hizmetleri,

Temizlik Hizmetleri,

Hastane Bilgi Yönetim Sistem Hizmetleri ve Güvenlik Hizmetleri miktara bağlı olmayan ödemelerdir.

Çamaşır ve Çamaşırhane Hizmetleri,

Yemek ve Yemekhane Hizmetleri,

Laboratuvar Hizmetleri, Görüntüleme Hizmetleri,

Sterilizasyon ve Dezenfeksiyon Hizmetleri,

Rehabilitasyon Hizmetleri,

Atık Hizmetleri ödemeleri ise doluluk oranlarına göre ödeme tutarının değişiklik göstereceği hizmetlerdir.

Bu hizmetlerin sağlanması ile ilgili olası aksaklıklar için de Sağlık Bakanlığı ödemelerinde kullanım bedeli ödemesinin %10'unu, hizmet ödemesinin ise %20'sini geçmeyecek şekilde kesinti yapma hakkına sahiptir.

Uygulamalardaki şehir hastanelerinde yüklenici firma tarafından verilecek hizmetler ve standartları sözleşme eklerinde tanımlanmış durumdadır.

Sürdürülebilir Maliyet: Şehir Hastanelerinde brüt kapalı alan oldukça yüksektir dolayısıyla brüt kapalı alanın büyüklüğü işletme maliyetlerinin de yüksekliğini beraberinde getirmektedir.

Tesis yönetimi mantığı ile ele alındığında, işletme maliyetlerinin yüksekliği kira parası ve rutin hizmet kalitesi arasında orantısızlığa yol açmaktadır.

Mevcut, tamamlanan ve işletmeye açılan birkaç şehir hastanesi örneğine baktığımızda, işletme maliyetlerinin yüksekliği hastane bazında gelir-gider dengesini bozan ve sürdürülebilir bir mali yapı ortaya koymamaktadır.

Bu doğrultu da fazla büyük mekanların işletme maliyeti sürdürülebilir olmaktan uzaktır. İşletme giderleri içerisinde değişen gider olarak tanımladığımız; enerji, ısıtma, temizlik, rutin tamir bakım işlemleri, personeli sevk ve idare gibi giderlerde ciddi bir artış olması beklenmektedir.

Dolayısıyla işletme giderlerinin beklenenden yüksek olacağı bunun da hizmet kalitesini ve hızını esasında olumsuz etkileyeceği ve bu açıdan mali yönden sürdürülebilirlik bir tartışma konusu olacaktır.

Ülkemizde birbirinden farklı kapasitelerde ve farklı bölgelerde dizayn edilen şehir hastanelerinin optimal hastane büyüklüğünün net olarak belirlenemediği bir sağlık sisteminde, verimliliğin hesaplanması ve maliyet değerlemesinin yapılması önemli bir husustur.

Ölçek ekonomisinden yararlanarak verimliliğin yükseltilmesini öngörülen şehir hastanelerinin daha küçük ölçekli hastaneler ile verimlilik açısından rekabet etmesi gerekir.

Öte yandan faaliyete geçen şehir hastanelerindeki bir kısım uygulamalar, verimlilik hususunda endişeler oluşturmaktadır.

Bunun en önemli nedeni, şehir hastanelerindeki yüklenici firmalar tarafından üstlenilen bir kısım hizmet maliyetlerinin diğer hastanelere göre yüksek olmasıdır.

Ayrıca şehir hastanelerinin büyük fiziksel alanları gereği oluşan aydınlatma, ısıtma, enerji vb. giderlerin yüksekliği, verimlilik açısından önemli bir problem alanıdır.

Şehir Hastanelerinde güneş enerjisinden faydalandığını, elektrik üretiminin belli kısmının güneş panellerinden yararlanılarak elde edildiğini göstermektedir.

Trijenarasyon sistemlerinin de belli kısmının bu enerji kaynağından desteklendiği bilinmektedir.

Devlet Garantisi: Sağlık Bakanlığı, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu uygulamalarına uygun olarak ihale sırasında miktara bağlı hizmetler için yıllık %70 doluluk oranına göre hesaplanan miktarları almayı ve bedelini ödemeyi taahhüt etmektedir.

Bu %70'lik garanti miktar üstünde talep oluşması durumunda ise belli bir hesaplama göre indirim uygulanmaktadır.

Hizmet vermeye başlayan hastanelere bakıldığında %70'in altında kapasite ile çalışan Şehir Hastanesi bulunmamaktadır.

Bu açıdan devlet garantisi kamuya ekstra bir yükümlülük getirmemektedir.

İhtiyacın Olduğu Bölgeler: Halkın beklenti ve ihtiyaçlarının en yakın mesafede karşılanması ve Ankara, İstanbul, İzmir gibi illerdeki aşırı hasta yoğunluğunun azaltılması amacıyla ülkemizde 30 sağlık hizmet bölgesi belirlenmiştir.

3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanun'a 03.07.2005 tarih ve 5396 sayılı "**Sağlık Hizmetleri Temel Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun**" ile ek 7. madde eklenmiştir.

Ek 7. maddenin ilk bendinde "**Yapılmasının gerekli olduğuna Yüksek Planlama Kurulu tarafından karar verilen sağlık tesisleri, Sağlık Bakanlığı'nca verilecek ön proje ve belirlenecek temel standartlar çerçevesinde, kendisine veya Hazineye ait taşınmazlar üzerinde ihale ile belirlenecek gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerine kırk dokuz yılı geçmemek şartıyla belirli süre ve bedel üzerinden kiralama karşılığı yaptırılabilir**" ifadesi yer almaktadır (Resmi Gazete, 2005).

Bu ifadeye göre yeni bir şehir hastanesi açılırken; Yüksek Planlama Kurulu, sağlık tesisinin yapılması gerekliliğine ve nereye yapılacağına karar vermektedir.

Bakanlığın yıllık doluluk oranına göre hesaplanan miktarları almayı ve bedelini ödemeyi taahhüt ettiği %70'lik oranının hizmete giren tüm şehir hastanelerinde aşıldığı gözlemlenmiştir.

Bu bilgiler ışığında şehir hastanelerinin ihtiyaç duyulan bölgelere yapıldığı sonucuna varılabilir.

Yönetim Şekilleri, Lojistik ve Tedarik: Şehir hastanelerinde "**çekirdek tıbbi hizmetler**" olarak adlandırılan hizmetler Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmekte, kalan hizmetler ise yüklenici firmaya devredilmektedir.

Hastane binası bakım, onarım ve yenilenmesini teyit eden yüklenici firmanın devlete sözleşmede belirttiği 25 yıllık güvencesi mevcuttur.

Kamunun bu durum özelinde ekstra bir tedbir almasına gerek kalmamaktadır.

Sadece oluşan arızaları ve yıpranmaları yüklenici firmaya bildirmekle sorumlu tutulmaktadır.

Yüklenici firma ise bakım onarım çalışmalarını yapmakla yükümlüdür. Bu konuda tesisin hizmetleri sürdürülebilirliği esas alınmaktadır.

Şehir Hastanelerinin satın alma süreçlerinde işleyen sistem, konuya dair ayrı bir mevzuatın ve yönetmeliğin olmayışı sebebiyle Devlet Hastanelerinde işleyen sistem ile benzerlik göstermektedir.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve 4735

sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu çerçevesinde bunlarla ilgili yönetmelikler dahilinde alımlar yapılmaktadır.

Şehir hastanelerinin büyük yapıları, hizmet, iş ve işlem hacmi açısından; büyümeyi, yoğunlaşmayı ve buna bağlı olarak da örgütsel, yönetsel karmaşıklığı ve mali boyutuyla ölçek büyümesini de beraberinde getirmektedir.

Klasik hastane yönetimi anlayışında yer alan başhekimlik ve onun sorumluluğunda olan yönetsel süreçler; Şehir Hastaneleri modeli için gerek kapsam gerekse işleyiş hacminin büyüklüğü nedeniyle rasyonellikten uzak görünmektedir.

Şehir Hastanelerine özgü ayrı bir yönetim tarzının, mevzuatın ve yönetmeliğin belirlenmesi ve uygulamaya konulması hastanelerin sürdürülebilirliği açısından büyük ölçüde önem arz etmektedir.

Kaynakça

ADB (Asian Development Bank). (2013). Guidebook on Public-Private Partnership in Hospital Management. Philippines: Asian Development Bank.

Atasever, M. (2014). Türkiye Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı ve Sağlık Harcamalarının Analizi 2002-2013 Dönemi. Ankara: ISBN: 978-975-590-521-1 Bakanlık Yayın No:983.

Bayar, M. (2017). Küresel Ekonomik Gelişmelerin Sağlık Sektörüne Etkileri: Sağlık Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) Programı. OHSAD Konferansı.

Demircan, A. (2017). 2018 Yılı Bütçe Sunumu (TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu). Ankara: Sağlık Bakanlığı.

Güler, E. (2016). Sağlık Hizmetlerin Kamu-Özel Ortaklığı Modelleri (Bursa İli Örneği). Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

OECD. (2010). Dedicated Public-Private Partnership Units: A Survey of Institutional and Governance Structure. Paris: OECD Publishing.

PPIAF. (2009). Toolkit For Public-Private Partnerships In Roads & Highways. Public-Private Infrastructure Advisory Facility.

Resmi Gazete. (2005). 03.07.2005 tarih ve 5396 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun.

TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTELERDE Kİ DURUMU

*Dr.Ertuğrul GÜREŞCİ**

Üniversite eğitimi yani evrensel eğitim, bir ülkenin bilimle ve sanatla olan ilişkisini ortaya koymaktadır.

Özellikle çağdaş ülkelerde bu tür eğitimler ile yetişmiş iş gücü ile zengin bir insan kaynağına ulaşabilmektedir.

Osmanlıdan Dar-ül Fünun gibi bir yükseköğretimden günümüzdeki modern üniversitelere kadar, bu eğitim çeşitli merhalelerden geçmiştir.

Günümüzde Türkiye, yükseköğretimde, gerek öğrenci sayısı gerekse akademik personel sayısı bakımından ciddi bir potansiyele sahip olup bu üniversitelerin nitel büyümesi için de gerekli yasal ve finansla kaynaklar geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye'de günümüzde 2 76 8 757'i ön lisans, 4 241 841'i lisans, 454 673'ü yüksek lisans ve 95 100'ü Doktora olmak üzere toplam 7 565 371 öğrenci üniversitelerde eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin, 129'u devlet ve 72'si vakıf olmak üzere toplam 201 üniversitede bu eğitimlerine devam etmektedirler.

Ülkemizde kooperatifçilik eğitimin üniversite düzeyinde verilmiş şekli, iki ana başlıkta toplanabilir. Bunlardan ilki ön lisans, diğeri ise lisansüstü eğitimidir.

Kısaca, Türkiye'de kooperatifçilik eğitimi, lisans düzeyinde yani fakültelerde bir bölüm olarak bulunmamakta sadece bazı İİBF'nin İşletme bölümlerinde kooperatifçilik dersi olarak okutulmaktadır.

Böyle bir durumun, kooperatifçilik eğitiminin yükseköğretimdeki çelişkisini bile ortaya koymak için yeterli bir gerekçe olarak düşünülebilir.

Türkiye'de ön lisans düzeyinde kooperatifçilik eğitiminin mevcut durumu aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (Tablo 1).

**Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü, Kooperatifçilik ABD*

Tablo 1. Türkiye’de ön lisans düzeyinde kooperatifçilik.

Ü. Adı	Ü. Türü	MYO Adı	Top. Kon.	Top. Yer.	Yer. O. (%)	Boş. Kon.	Yer. Kay. Ypm.	Ek Yer.
ABANT İZZET BAYSAL Ü.	Devlet	Bolu MYO	72	70	97.2	2	14	10
ADİYAMAN Ü.	Devlet	Sosyal Bilimler MYO	52	50	96.2	2	11	12
ADNAN MENDERES Ü.	Devlet	Kuyucak MYO	52	40	76.9	12	10	2
AHI EVRAN Ü.	Devlet	Mucur MYO	31	21	67.7	10	6	4
ATATÜRK Ü.	Devlet	İspir H. Polat MYO	21	13	61.9	8	2	1
BAYBURT Ü.	Devlet	Demirözü MYO	41	2	4.9	39	-	1
BAYBURT Ü.	Devlet	Demirözü MYO (İÖ)	41	-	0.0	41	-	1
Ç. ONSEKİZ MART Ü.	Devlet	Biga MYO	1	-	100.0	1	-	-
Ç. ONSEKİZ MART Ü.	Devlet	Biga MYO (KKTC)	1	0	0.0	1	-	-
MANİSA CELÂL BAYAR Ü.	Devlet	Alaşehir MYO	41	41	100.0	-	5	5
MANİSA CELÂL BAYAR Ü.	Devlet	Alaşehir MYO (İÖ)	21	11	52.4	10	2	3
NAMIK KEMAL Ü.	Devlet	Çorlu MYO	36	31	86.1	5	7	7
TRAKYA Ü.	Devlet	Uzunköprü MYO	21	9	42.9	12	2	1
Toplam			431	288		143	59	47

Tablo 1’de ki bilgilere dayanılarak ülkemizde ki kooperatifçilik ile ilgili ön lisans eğitimi ile ilgili aşağıdaki bilgiler özetlenebilir:

Toplam 10 devlet üniversitelerinde eğitim verilmektedir.

1. Eğitimlerin 2’si ikinci öğretim 10’u birinci öğretimdedir.
2. Yerleşme oranı %100 ile %0 arasında değişmektedir.
3. Programların 2’si il merkezlerinde 10’u ilçelerde bulunmaktadır.
4. Toplam kontenjan 431 olup bunun %53.59’u yerleşmiştir.

Üniversitelerimizin kooperatifçilik programlarında öğrencilere yönelik olarak, Temel Kooperatifçilik Bilgileri, Kooperatiflerde Yönetim ve Organizasyon, Kooperatif Mevzuatı, Tarımsal Kooperatifçilik, Kooperatiflerin Güncel Ekonomik Sorunları, Kooperatif Uygulamaları ve çeşitli mesleki derler verilmektedir.

Ancak bu dersler ya Tarım Ekonomisi Bölümü mezunu öğretim elemanı ya İİBF bölümü mezunu öğretim elemanı ya da il ve ilçe merkezinde bulunan Tarım Kredi Kooperatifi veya Tarım Satış Kooperatiflerinde görevli ve akademik görev yapma ehliyetine sahip öğretim elemanlarının görevlendirilmesi ile yapılabilmektedir.

Türkiye’de lisans düzeyinde de kooperatifçilik eğitimi verilmemekte ancak daha önceki bölümde de bahsedildiği üzere bu eğitim sadece üniversitelerin İİBF İşletme Bölümünde Kooperatifçilik ABD’nin bulunduğu sınırlı sayıda üniversitelerde verilmektedir.

Bunun yanı sıra Ziraat Fakülteleri Tarım Ekonomisi Bölümlerinde de Kooperatifçilik ve Kooperatifçilik Mevzuatı gibi derslerde verilmektedir.

Ülkemizde lisans düzeyinde kooperatifçilik ve benzeri ders veren bazı üniversiteler ve bölümler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2’de görüleceği üzere Türkiye’de kooperatifçilik eğitimi devlet üniversitelerinin Ziraat Fakülteleri Tarım Ekonomisi Bölümleri ile İİBF İşletme Bölümlerinde çeşitli adlarda verilen derslerle yürütülmeye çalışılmaktadır.

Tablo 2. Türkiye’de lisans düzeyinde kooperatifçilik dersinin verildiği bazı üniversiteler.

Üniversite Adı	Fakülte Adı	Bölüm Adı	Ders adı	Kredisi
Selçuk Ü.	Ziraat Fak.	Tarım Ekonomisi	Tarımsal Kooperatifçilik	3
Anadolu Ü.	İİBF	İşletme	Kooperatif İşletmeciliği	2
Ege Ü.	Ziraat Fak.	Tarım Ekonomisi	Tarımsal Kooperatifçilik	4
Iğdır Ü.	Ziraat Fak.	Tarım Ekonomisi	Tarımsal Kooperatifçilik	2
Ege Ü.	İİBF	İşletme	Kooperatifçilik	3
Ankara Ü.	Siyasal Bilgiler Fak.	İşletme	Kooperatifler Hukuku	3
İstanbul Ü.	Siyasal Bilgiler Fak.	İşletme	Kooperatifçilik	2

Ülkemizde, lisansüstü eğitimi 20 Nisan 2016 tarihli 29690 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan ‘**Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği**’ ile yürütülmektedir.

Söz konusu yönetmelikte, lisansüstü eğitimin Yüksek Lisans ve Doktora programları ile tezli ve tezsiz olmak üzere iki şekilde planlandığı vurgulanmaktadır.

Lisansüstü eğitim için gerekli ön koşullar ise yine aynı yönetmelikte, yüksek lisans için lisans diploması ve **ALES** şartına bağlı tutulurken, doktora programında yüksek lisans diploması, **ALES** ve yabancı dil şartına bağlı olarak düzenlenmiştir.

Türkiye’de lisansüstü eğitimi, üniversiteler bünyesinde oluşturulan başta fen bilimleri, sosyal bilimler ve sağlık bilimleri olmak üzere üniversitelerin senatolarınca ve **YÖK** onayı ile kurulan diğer enstitülerde verilmektedir.

Bu eğitim ile ilgili düzenleme ve uygulamalar, lisansüstü eğitim ile ilgili yönetmelik başta olmak üzere üniversitelerin yetkili kurulları tarafından yürütülmektedir.

Türkiye’de lisansüstü eğitim, çeşitli anabilim dalları kapsamında yapılmakta ve bu anabilim dallarına katkı sağlayan çalışmalar yapılmaktadır

Ülkemizde kooperatifçilik ile ilgili lisansüstü eğitimi çeşitli üniversitelerde, özellikle sosyal bilimler enstitülerinde İşletme ABD’de veya Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD’de ders olarak verilen eğitimle yapılmaktadır. Bir yükseköğretimde, lisansüstü eğitimi ABD ile enstitülere balı olarak yürütülmektedir.

Bunlardan bazıları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Ülkemizde bazı üniversiteler ve Kooperatifçilik ABD

Üniversite	Fakülte	ABD
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Ankara Üniversitesi	Siyasal Bilimler Fakültesi	Kooperatifçilik
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Amasya Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Anadolu Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Trakya Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Celal Bayar Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
İnönü Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik
Ordu Üniversitesi	Ünye İİBF	Kooperatifçilik
Süleyman Demirel Üniversitesi	İİBF	Kooperatifçilik

Ülkemizde bazı üniversitelerin **İİBF** bünyesinde Kooperatifçilik ABD oluşturulmuş ve buralarda Kooperatifçilik, Kooperatifçilik ve Su Ürünlerindeki Uygulamaları, Tarımsal Kooperatifçilik, Kooperatif Hukuku, Kooperatif İşletmeleri adı altında dersler okutulmaktadır.

Özellikle bu üniversitelerden Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, **İİBF** Kooperatifçilik ABD'de kooperatifçilik dersi yüksek lisans öğrencilerine 3 kredi olarak verilmektedir.

Bu ders kapsamında aşağıdaki bilgiler öğrencilerle paylaşılmakta ve çeşitli uygulama imkânları üzerinde durulmaktadır. Bunlar;

1. Temel kooperatifçilik bilgileri,
2. Türkiye'de ve dünyada kooperatifçilik,
3. Kooperatifçilik mevzuatı,
4. Kooperatiflerde örgütlenme,
5. Kooperatiflerin kuruluş süreci,
6. Kooperatiflerde yönetim ve organizasyon,
7. Türkiye'de ve dünyada kooperatifçilik alanında gelişmeler, güncel ekonomik ve sosyal sorunlar
8. Kooperatif finansmanı

Türkiye'de geçmişten günümüze kadar kooperatifçilik ile ilgili eğitimler çeşitli düzeylerde verildiği bilinen bir gerçektir.

Özellikle kapatılan Tarım Liseleri, Köy Enstitüleri ve bazı meslek liselerinde de bu eğitimler verilmiştir.

Ancak günümüzde Türkiye'de kooperatifçilik eğitimi, ilk ve orta öğretim düzeyinde verilmemekte bu eğitim ancak yüksekokul ve lisansüstü eğitim düzeyinde verilmektedir

Böylece kooperatifçilik eğitiminde ciddi boşluklar dolmakta ve bu boşluklar kimi üniversitelerde İİBF başta olmak üzere Tarım Ekonomisi Bölümlerinde doldurulmaya çalışılmaktadır.

Buna ilaveten ülkemizde Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri, Ticaret Odaları, Tarım Bakanlığı ve bazı sürekli eğitim merkezlerinde de kooperatiflerle ilgili bazı eğitim programları düzenlendiği de bilinmektedir.

Buralarda özellikle **KOOP-GEP** programı ile kooperatif ortaklarına ve diğer katılımcılara kooperatif eğitimleri halk eğitim müdürlüklerince verilmektedir.

Türkiye'de kooperatifçilik eğitimini desteklemek için kimi kez özendirici bazı uygulamalarında yürürlüğe girildiği bir gerçektir.

Bu uygulamalardan biriside, Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (TÜKOSEP)'tir.

Bu kapsamında kooperatifçilik sektörünün önünün açılması, daha etkin ve verimli bir yapıyla sektörün geleceğe hazırlanması, ülke kooperatifçiliğinin gelişmesine katkı sağlanması, kooperatifçilik alanında akademik eserlerin sayısının artırılması amacıyla, Bakanlığımız tarafından yürütülen "**Kooperatifçilik Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Destek Projesi (KOOP-TEZ)**" projesidir.

Proje kapsamında 2 Yüksek Lisans ve 2 Doktora olmak üzere 4 adet tez başarılı bulundu.

Projesi Kapsamında Başarılı Bulunarak Destek Verilen Tezler:

“Tarım Kredi Kooperatiflerinde Ortakların Kooperatifçilik İlkelerini Algılamaları ve Yönetimde Katılmalarını Etkileyen Faktörlerin Analizi Üzerine Bir Araştırma: Balıkesir Bölge Birliği Örneği”(Doktora Tezi)

“Trakya Bölgesinde Kırsal Kooperatiflerin Katılımı ile Ekoturizmi Geliştirme Olanakları” (Doktora Tezi)

“Tekirdağ İlindeki Tarım Kredi Kooperatiflerinin Genel Yapısı, Sorunları ve Bölgedeki Tarımsal Girdi Kullanımındaki Payı” (Yüksek Lisans Tezi)

“Bursa İlinde Süt İşleyen Tarımsal Kooperatiflerin Ekonomik Analizi” (Yüksek Lisans Tezi)

Tezlere Destek Veren Kooperatif Üst Kuruluşları:

S.S. Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB)

S.S. Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (ORKOOP)

S.S. Tüm Eczacı Kooperatifleri Birliği (TEKB)

S.S. Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (TRAKYABİRLİK).

Sonuç

Türkiye’de kooperatifçilik eğitiminin oldukça yetersiz olduğu bir gerçektir.

Bu eğitimin ilköğretimden başlamak üzere yükseköğretimde de devamlılık arz eden sistemli bir eğitimle verilmesi gerekmektedir.

Artan rekabet ve kapitalizm uygulamaları her geçen gün özellikle tarım kesiminde ciddi sermaye kaybına yol açmakta ve bu durum tarımsal üretimi ve dolayısıyla tüketimi de olumsuz etkilemektedir.

Eğitim yolu ile başlatılacak bir eylem planının kooperatiflerin geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir.

Ancak bu eğitimin sadece okullarda değil aynı zamanda kooperatif işletmelerinde de gerek personel gerekse ortaklarına yönelik olarak ta geliştirilebilmenin yolları aranmalıdır.

Kaynakça

1. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
2. <http://koop.gtb.gov.tr/data/592ea2dd1a79f514ac499aae/TKR-2016-2017%200804-BASIM.pdf>.
3. <https://yokatlas.yok.gov.tr/onlisans-program.php?b=30014>.

SANAT ÜSTADI ARA GÜLER

Doğukan ERBEK*

Geçtiğimiz günlerde hayata gözlerini yuman, 1953'te İngiltere'de yayımlanan "**Photography Annual Antalojisi**" dergisinin tanımıyla dünyanın en iyi yedi fotoğrafçısından biri, yine aynı yıl Amerikan Dergi Fotoğrafçıları Derneği (**ASMP**)'ne üye olmayı başarabilmiş tek Türk, 1962'de Almanya'da çok az fotoğrafçıya verilen "**Master of Leica**" unvanı sahibi, duayen fotoğraf sanatçısı Ara Güler...

16 Ağustos 1928'de İstanbul Beyoğlu'nda dünyaya gelmiş; annesi İstanbullu, babası Şebinkarahisarlıdır.

Ara Güler ilk evliliğini 1975 yılında Perihan Hanım ile yapmış ve bu evlilik dört sene sürmüştür. Ardından 1980 yılında tanıştığı Suna Taşkırhan Hanım ile 1984 yılında evlenmiştir. 2010 yılında Suna Hanım hayata gözlerini yummuştur.

Usta fotoğrafçı lise hayatı boyunca sinemacılığın her alanında çalışmış, yönetmen ve oyun yazarı olma isteği onu daha o yıllarda Muhsin Ertuğrul'un tiyatro kurslarına gitmesine vesile olmuştur.

Asıl adı Aram Güleryan olan Ermeni asıllı Türk sanatçı Kuruçeşme'deki Getronagan Ermeni Lisesi'nden mezun oldu.

Ara Güler'e lise yıllarında babası ilk 35 milimlik film makinesi ve bir fotoğraf makinesi alıp Yeni İstanbul gazetesine "**foto muhabiri**" olarak işe girmesine yardımcı olmuştur. 1950'de Yeni İstanbul Gazetesi'nde gazeteciliğe başlarken aynı zamanda İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne devam etti. 1958'de Time-Life, Paris-Match ve Der Stern dergilerinin yakın doğu foto-muhabirliği görevlerini üstlendi.

1954'de Hayat Dergisi'nde fotoğraf bölüm şefi olarak çalışmaya başladı.

1961'de askerlik görevini tamamladı.

Foto muhabirliğinin koşullar itibarıyla en zor alanlarından biri olan Savaş Foto-Muhabirliği de yapan Ara Güler, dört tane savaşa gitti. Katıldığı savaşlarda çektiği fotoğraflar dünya çapında çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı. Hatta çektiği bir savaş fotoğrafı Times dergisine kapak oldu.

Yaratıcı zekası ve olaylara yaklaştığı bakış açıları ile çektiği her fotoğrafı adeta bir sanat eserine dönüştürdü. Bu sayede başarı basamaklarını bir bir tırmanan usta sanatçı 1962'de Almanya'da çok az fotoğrafçıya verilen Master of Leica unvanını kazandı. İsviçre'de çıkan "**Camera**" dergisinde kendisine özel bir sayı ayırdı. 1964'de Mariana Noris'in ABD'de basılan "**Young Turkey**" adlı yapıtında fotoğrafları kullanıldı. 1967'de Japonya'da çıkan Photography of the World antolojisinde Richard Avedon ile birlikte bir dizi fotoğrafı yayınlandı. 1967'de Kanada'da açılan "**İnsanların Dünyasına Bakışlar**" sergisinde, 1968'de New York Modern Sanatlar Galerisi'nde düzenlenen "**Renkli Fotoğrafın On Ustası**" adlı sergide aynı yıl Almanya'da, Köln'de Fotokina

*Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi 3. Sınıf Derbek01@Gmail.com

Fuarı'nda yapıtları sergilendi. 1970'de **"Türkei"** adında fotoğraf albümü Almanya'da yayımlandı. Sanat ve sanat tarihi konularındaki fotoğrafları ABD'de Time-Life, Horizon ve Nesweek kitap bölümlerince ve İsviçre'de Skira Yayınevi tarafından kullanıldı.1971'de Lord Kinross'un **"Hagia-Sophia"** (Ayasofya) kitabının fotoğraflarını çekti.Yine Skira yayınevince Picasso'nun 90. yaş günü için yayımlanan **"Picasso Metamorphose et Unite"** adlı kitap için Picasso'nun foto-röportajını yaptı. 1972'de Paris Ulusal Kitaplık'ta sergisi açıldı. 1975'de ABD'ye davet edildi ve birçok ünlü Amerikalının fotoğraflarını çektikten sonra **"Yaratıcı Amerikalılar"** adlı sergisini dünyanın birçok kentinde sergiledi. Yine aynı yıl Yavuz Zırlı'nın sökülmesini konu alan **"Kahramanın Sonu"** adlı bir belgesel film çekti. 1979'da Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin **"Foto Muhabirliği"** dalındaki birincilik ödülünü aldı.

1980'de fotoğraflarının bir kısmı Karacan Yayıncılığın bastığı **"Fotoğraflar"** adlı kitabında basıldı. 1986'da Hürriyet Vakfı'nca basılan Prof. Abdullah Kuran'ın yazdığı "Mimar Sinan" kitabını fotoğrafladı. Aynı kitap 1987'de **"Institute of Turkish Studies"** tarafından İngilizce olarak yayınlandı.1989'da **"Ara Güler'in Sinemacıları"** kitabı basıldı.

1991'de Dışişleri Bakanlığı için Halikarnas Balıkcısı'nın (Cevat Şakir Kabaağaçlı) **"The Sixth Continent"** adlı kitabını fotoğrafladı. Bu arada bütün dünyayı gezerek foto röportajlar yaptı ve bunları Magnum Ajansı ile dünyaya duyurdu. İsmet İnönü, Winston Churchill, Indira Gandhi, John Berger, Bertrand Russel, Bill Brandt, Alfred Hitchcock, Ansel Adams, Imogen Cunningham, Salvador Dali, Picasso gibi birçok ünlü kişi ile röportajlar yaptı ve fotoğraflarını çekti. En ünlüsü ise fotoğrafçılara poz vermeyen Picasso röportajıdır.

Yıllarca üstünde çalıştığı Mimar Sinan yapıtlarının fotoğrafları 1992'de Fransa'da, ABD ve İngiltere'de **"Sinan, Architect of Soliman the Magnificent"** adlı kitabı yayımlandı. Aynı yıl **"Living in Turkey"** adlı kitabı İngiltere, ABD ve Singapur'da "Turkish Style" başlığıyla, Fransa'da **"Demeures Ottomanes de Turquie"** adıyla yayımlandı. 1994'de **"Eski İstanbul Anıları"**, 1995'de **"Bir Devir Böyle Geçti"**, **"Yitirilmiş Renkler ve Yüzlerinde Yeryüzü"** fotoğraf kitapları yayımlandı. Ara Güler'in fotoğrafları Paris Ulusal Kitaplıkta, ABD'de Rochester Georg Eastman Müzesi'nde Nebraska Üniversitesi Sheldon Koleksiyonu'nda bulunuyor. Köln Mueseum Ludwing'de Das Imaginare Photo Museum'da fotoğrafları sergileniyor.

Şimdi ise bu aşamaya kadar sanat ve sanat tarihi açısından hayatını incelediğimiz duayen fotoğrafçının kişiliğini ve sanatına yansıyan hassas duyu dünyasını elimizden geldiğince anlamaya çalışacağız.

Bir röportajında fotoğraf çekmeye verdiği önemi şu ifadelerle anlatıyor :

" Ben polis hafiyesi gibi etrafıma bakarım. Çok çok dikkatliyimdir fotoğraf çekerken. Fotoğraf çekerken bazen çok beklediğim de oluyor bazen beklemeden denk düştüğüm de oluyor. 'Şuradan bir adam geçse de fotoğrafını çeksek' diyorum o an oradan bir adam geçiyor yahut kör bir kedi geçiyor. Çok istemeye bakıyor..."

Kendisini fotoğrafçılığa iten şeyin seyahat etme merakı olduğunu söyleyen sanatçı, küçükken evden kaçıp uzaklaştığı için kaybolduğunu da aktarıyor. " Dünyayı görmek yavrum, dünyayı görmek. Keşfetmek... Anladın mı ? Keşfetmek..."

Babası ile yaşadığı önemli bir anısını şu şekilde kelimelere döküyor üstat :

"Bir gün babam, ' Dünyanın her yerine gidiyorsun, babanın köyünü merak etmiyor musun ' dedi. ' Hadi gidelim ' dedim. Vapura binip Giresun'a gittik. Giresun'dan Şebinkarahisar'a taksi tuttuk. Oradan Yayıcı köyüne gittik.

Babam doğduğu evi aradı, bulamadı. Kiliseyi aradı, bulamadı. Mezarlığı tarla yapmışlar.Çocukken yüzünü yıkadığı üç gözlü bir çeşme vardı, o kalmış. Oraya götürdüler, yüzünü yıkadı. 'Çocukken anam beni dövenin üzerine koyar, dolaştırırdı' dedi. Hemen köylüler döven kurdu, babamı da içine koydular, döndü. Ben de fotoğraf çektim. Baktım, babam ağlıyor. Altı yaşında bıraktığı köyüne benimle beraber dönünce çocukluğu aklına gelmiş.Sonra Sivas'a dönmek için araba tuttuk.

Yolda giderken 'Ah, unuttum' dedi: ' Buranın karayemişleri meşhurdur. Anam beni İstanbul'a mektebe gönderirken yanıma torba içinde yemişler vermişti, onları yiyerek gelmiştim. Benim memleket sevgim, yemişle başlar. Geri dönüp alalım.' 'Baba, gözünü seveyim... 100 kilometre yol

geldik. Şimdi yemiş için 100 kilometre geri gideceğiz, 100 kilometre tekrar bu tarafa geleceğiz, sabah olacak. Başka sefer alırsın' dedim. İstanbul'a döndük. Babam dört ay sonra öldü. Meğer derdi, oğlunun onu köyüne götürmesinimiş.

Cenazeye gideceğimiz gün evin kapısı çaldı. 'Kimsiniz' dedim. '**Dacat Güler'i arıyoruz**' dediler. 'Dacat Güler'i kaybettik, şimdi cenazeye gidiyoruz, isterseniz siz de gelin' dedim. Meğer gelenler, köyde bizi gezdiren köylülermiş. 'Siz de gelin cenazeye' dedim. Yanlarında da bir sandık vardı. Baktım; karayemiş getirmişler. Babamın almak istediği, hasretini çektiği karayemişler... Çocukluğunda yediği, kokusunu aldığı, kendi memleketinin yemişleri... Hepsini ceplerime doldurdum, ceplerim şişti. Öyle gittim cenazeye... Tam babamı toprağa koyacaklar, 'Açsanıza tabutu' dedim, 'Olmaz, dine aykırıdır' dediler. 'Siz açın, bir şey koyacağım' dedim. Açtılar. Döktüm yemişleri... Babamı çocukluğunun yemişleriyle birlikte gönderdim öteki dünyaya... Şişli mezarlığında yatıyor şimdi..."

Anlayacağınız üzere, iç dünyasını ve duygusal zekasını yaratıcılığı ile harmanlayıp unutulmaz fotoğrafların altına imzasını atmış olan Ara Güler 17 Ekim 2018 tarihinde hayata veda ederken 90 yıllık başarı dolu ömründe birçok ödüle ve takdire layık olup yaşamından geriye unutulmaz kült eserler bırakmıştır. Ödülleri ve başlıca eserleri şunlardır :

Ödülleri:

- 1979 - Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Birincilik Ödülü (foto muhabirliği dalında)
- 1999 - Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, meslekte 50 yılını dolduran gazetecilere verilen "**Burhan Felek**" basın hizmeti ödülü
- 2000 - Fransa Légion d'honneur nişanı
- 2004 - Yıldız Üniversitesi fahri doktora unvanı
- 2005 - Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük Ödülü
- 2008 - İstanbul Fotoğraflarıyla İstanbul Turizm Özel Ödülü
- 2011 - Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü

Başlıca Kitapları:

- Fotoğraflar (Karacan Yayınları, 1980, İstanbul);
- Ara Güler'in Sinemacıları (Hil Yayınları, 1989, İstanbul);
- Sinan, Architect of Soliman the Magnificent (Editions Arthaud, 1992, Paris; Thames and Hudson, 1992, Londra ve New York);
- Living in Turkey (Albin Michel, 1993, Paris; Thames and Hudson, 1993, Londra ve New York; Archipelago Press, 1993, Singapur);
- Eski İstanbul Anıları (Dünya Yayınları, 1994, İstanbul);
- Bir Devir Böyle Geçti, Kalanlara Selam Olsun (Ana Yayıncılık, 1994, İstanbul).
- Yitirilmiş Renkler (Dünya Yayıncılık, 1995, İstanbul);
- Yüzlerinde Yeryüzü (Ana Yayıncılık, 1995, İstanbul);
- Ara Güler'in 70. yaşgünü için özel olarak yapılan Ara Güler'e Saygı kitabı (YGS Yayınları 1998, İstanbul, Hamburg);
- Babilen Sonra Yaşayacağız, (Kısa hikayeler, Aras Yayınevi, 1996, İstanbul);
- İstanbul des Djinns (Fata Morgana, 2001, Montpellier, Fransa);
- Yeryüzünde Yedi İz (Yapı Kredi Yayınları, 2002, İstanbul);
- 100 Yüz (Yapı Kredi Yayınları, 2003, İstanbul);
- Retrospektif – 50 Yıl Fotojurnalizm (YGS Yayınları, 2004, İstanbul, Bremen);
- Ara Güler (Antartist Yayınları, 2005, İstanbul);
- Ara'dan Yetmişyedi Yıl Geçti (Fotografevi Yayınları, 1. Baskı 2005, İstanbul)

Kaynakça

- 1- (2016), Ara Güler Biyografisi, " <http://www.araguler.com.tr/tr/aboutaraguler.html>" , 22.10.2018
- 2- (23.03.2016), Fotoğraf sanatçısı Ara Güler kimdir ?, " <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/ara-guler-kimdir-biyografisi-40074318>", 22.10.2018

TÜKETİCİNİN KORUNMASI PERSPEKTİFİNDE REKLAMLARIN DENETİMİ

*Hazal OĞUZ**

Giriş

Bugün farklı sektörlerde faaliyet gösteren birçok işletme, modern işletmecilik anlayışıyla kar amacı güden kuruluş olmalarının yanı sıra toplumun gelişimine katkı sağlama ve tüketicilerin doğru - dürüst bilgilendirilmeleri sorumluluğu da taşımaktadır.

Nitekim, işletmelerin kendi marka imajını korumaları ve ürünlerini/hizmetlerini pazarlayacakları tüketicilerin sadakati gereği dürüst reklam yapmaları esastır. Bu bağlamda, üreticiler ile tüketiciler arasındaki iletişim ve bilgi akışı reklamlar üzerinden ilerleyecektir.

Reklam ile tüketiciler ürünler ve etkileri hakkında bilgilendirilir; ürünlerin kullanım süresi, kullanım alanları, kullanım sonucunda elde edilecek faydalar, fiyat değişikliklerinin duyurulması gibi pek çok bilginin tüketiciye akışı sağlanmış olur (*Sürgit & Babaoğlu, 2010, s.135*).

Tüketici ile reklamın ilişkisi bu şekilde kurulurken, henüz satın almadan bir ürün/hizmetin tüm niteliklerine nail olma şansı bulunmayan tüketicilerin işletmeler karşısında korunmalarının gerekliliği açıktır.

Reklamın bir ürünün satışını kolaylaştırma ve toplumca benimsenmesini sağlayan işlevi, bir diğer deyişle ikna fonksiyonu sürdürülürken, tüketicinin sağlık, güvenlik ve ekonomik çıkarlarını koruyucu tedbirler alınmalıdır. Bu da, aynı zamanda tüketicileri bilgilendirme fonksiyonu da bulunan reklamların denetimini gerektirir.

1.1 İdari Denetim

1.2.1 Reklam Kurulu (REK)

Aldatıcı, yanıltıcı ve dürüst olmayan reklamlara karşı denetim sistemleri oluşturulmuş olup, reklamların denetlenmesi sürecinde çeşitli mekanizmalar ve ceza yöntemleri uygulanmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizde reklamlarla ilgili şikayetlerin değerlendirilmesi amacıyla 1995 yılında 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesiyle Reklam Kurulu oluşturulmuştur.

* Ticaret Uzmanı Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü

hazal.oguz@ticaret.gov.tr

20 yılı aşkın süredir görev yapan Reklam Kurulu, kamu adına denetim yapan, Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşları açısından örneği az bulunan, aldatıcı veya yanıltıcı reklam yayınının tespiti durumunda bu reklam ve tanıtımları düzeltten, durduran, tedbiren durduran veya idari para cezası gibi yaptırımlar uygulayan bir yapıdır.

Ticari reklamların Reklam Kurulunca belirlenen ilkelere, genel ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına uygun, doğru ve dürüst olmaları esastır.

Zaman içinde, ticaretin değişen ve çeşitlenen biçimleri tüketicilerin haklarının her zamankinden daha dikkatli şekilde korunması gerektiğine işaret etmiş ve ülkemizde tüketicinin korunmasına yönelik oluşturulan hukuk kuralları ve yasal mevzuat belirli sosyal gereksinimlerine cevap verecek ölçüde yeniden düzenlenmiştir. 28 Kasım 2013’te Resmi Gazete’de yayınlanarak, 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’unun¹ 63’üncü maddesinde Reklam Kurulu ve çalışma prensiplerinin önemine atıfta bulunularak reklama ilişkin mevzuat yeniden ele alınmıştır.

Ticaret Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Reklam Kurulu, idari denetim yetkisine sahip olan, aldığı kararların hukuki yaptırımları bulunan bir kuruldur.

Kurulun oluşturulma gerekçesi Kanunun yine aynı maddesinde detaylı şekilde açıklanmıştır.

“Ticari reklamlarda uyulması gereken ilkeleri belirleme ve haksız ticari uygulamalara karşı tüketiciyi korumaya yönelik düzenlemeleri yapma, bu hususlar çerçevesinde inceleme ve gerektiğinde denetim yapma, inceleme ve denetim sonucuna göre durdurma veya aynı yöntemle düzeltme veya idari para cezası veya gerekli görülen hâllerde de üç aya kadar tedbiren durdurma cezası verme hususlarında görevli bir Reklam Kurulu oluşturulur.”

Kanuna göre, Kurul tedbiren durdurma kararı verme yetkisini Reklam Kurulu Başkanına devredebilir. Kurulun kararları Bakanlıkça uygulanır.

Başkanlığı, Bakanın görevlendireceği ilgili Genel Müdür tarafından yürütülen Reklam Kurulu;

- a) Bakanlığın ilgili Genel Müdür yardımcıları arasından görevlendireceği bir üye,
- b) Adalet Bakanlığının, bu Bakanlıkta idari görevlerde çalışan hâkim veya savcılar arasından görevlendireceği bir üye,
- c) Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının görevlendireceği bir üye,
- ç) Sağlık Bakanlığının görevlendireceği bir üye,
- d) Kültür ve Turizm Bakanlığının görevlendireceği bir üye,
- e) Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun görevlendireceği bir üye,
- f) Türk Standartları Enstitüsünden bir üye,
- g) Ankara, İstanbul ve İzmir büyükşehir belediyelerinin kendi aralarından seçeceği bir üye,
- ğ) Yükseköğretim Kurulunun, reklamcılık, iletişim veya ticaret hukuku alanında uzman öğretim üyeleri arasından görevlendireceği bir üye,
- h) Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin, Türkiye Medya ve İletişim Meclisi üyeleri arasından görevlendireceği bir üye,
- ı) Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonunun görevlendireceği bir üye,

1) RG. 07.11.2013, S. 28835.

- i) Tüketici Konseyinin Konseye katılan tüketici örgütü temsilcileri arasından seçeceği bir üye,
- j) Reklam verenler derneklerinin veya varsa üst kuruluşlarının seçeceği bir üye,
- k) Reklamcılar derneklerinin veya varsa üst kuruluşlarının seçeceği bir üye,
- l) Türk Eczacıları Birliğinin görevlendireceği eczacı bir üye,
- m) Türk Diş Hekimleri Birliğinin görevlendireceği diş hekimi bir üye,
- n) Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyinin görevlendireceği doktor bir üye,
- o) Türkiye Barolar Birliğinin görevlendireceği avukat bir üye,

olmak üzere başkan dâhil on dokuz üyeden oluşur.

Üyelerin kamu, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör (reklamcılar ve reklam verenler) temsilcilerinden oluşması Kurulun objektifliğine katkıda bulunurken, gündeme gelen konuların farklı bakış açıları ile irdelenmesini sağlamaktadır.

Eski kanunla karşılaştırıldığında özetle söylenebilir ki düzenlemeler büyük ölçüde benzer olmakla birlikte; yeni düzenlemede ticari reklamların tanımı yapılarak **“örtülü reklam”** kavramı da tanımlanarak örtülü reklamın yasak olduğu hüküm altına alınmış, ayrıca ticari reklamlara ilişkin getirilecek sınırlamalar ile bu reklamlarda uyulması gereken usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmıştır (*Ankara Barosu Tüketici Hakları Kurulu, 2014, s.144*).²

Yeni kanunda Reklam Kurulu üyelerinin sayısı azaltılıp 29'dan 19'a düşürülmüş ve Reklam Kurulu'nun karar almasına yardımcı olacak sektörel özel ihtisas komisyonları kurulacağı belirtilmiştir.

Ayrıca Kurul, gerekli gördüğü takdirde özel uzmanlık gerektiren hususlarla ilgili olarak ihtisas sahibi üniversiteler, özel hukuk tüzel kişileri ile gerçek kişilerin görüşlerine başvurabilir.

Kanunda Kurulun ayda en az bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman Başkanın çağrısı üzerine toplanacağı belirtilmiştir.

Her ayın ikinci Salı günü toplanan Reklam Kurulu'nda görüşülen dosyaların sektörel kategorizasyonu iletişim hizmetleri, gıda, sağlık, kozmetik ve temizlik ürünleri, turizm, teknoloji ve dayanıklı tüketim malları, banka ve sigorta, örtülü, enerji, tütün ve alkol, eğitim, diğer (*daha özgün ve yukarıda sayılan sınıflandırmaya girmeyen*) sektörleri şeklindedir.

1.2.2 Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)

Mevcut mevzuatımızda doğrudan doğruya reklama ilişkin düzenlemeler iki temel kaynakta toplanmaktadır: Tüketici hukuku mevzuatı ve radyo-televizyon hukuku mevzuatı.

Reklama ilişkin tanımlarda da belirtildiği üzere, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 3. maddesinde radyo ve televizyon reklamı; **“taşınmazlar, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere mal veya hizmetlerin teminini teşvik etmek, bir amaç veya düşünceyi yaymak veya başka etkileri oluşturmak amacıyla ticaret, iş, zanaat veya bir meslekle bağlantılı gerçek ve tüzel kişi tarafından, bir ücret veya benzeri bir karşılıkla yapılan her türlü duyuru veya öz tanıtım yayını”** şeklinde tanımlanmıştır.³

2) Bu çerçevede, Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği 10.01.2015 tarih ve 29232 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

3) RG. 03.03.2011, S. 27863.

Aynı Kanunun 34'üncü maddesi ise Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun kuruluşunu ve işleyişini düzenlemektedir.

Ayrıca RTÜK'ün kendi yayınladığı "**Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik**" ile işitsel ve görsel yayın mecralarında yayınlanan ticari reklamlarda uyulması gereken genel esaslar belirlenmiştir.

Reklam Kurulu dışında ticari reklamların denetiminden sorumlu bir diğer kurum **RTÜK**'tür. **RTÜK**, radyo ve televizyon yayınları ile sınırlı olmakla beraber ticari iletişimlerin ve yayın ihlallerinin denetimini yürütmektedir.

Ancak RTÜK'ün reklam veren firmalar veya reklam ajanslarına yanıltıcı reklamlar münasebetiyle müeyyide uygulama yetkisi bulunmamaktadır.

Mecra kuruluşuna yaptırım uygulamakla birlikte, bu mecralardan da sorumluluk alanı ulusal/yerel radyo ve televizyon yayınları ile kısıtlıdır.

Diğer yandan, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Ticari Reklam başlıklı 61 inci maddesinde; "**Reklam verenler, reklam ajansları ve mecra kuruluşları bu madde hükümlerine uymakla yükümlüdür**" hükmü yer almaktadır.

Bu madde hükmünden de anlaşılacağı üzere Reklam Kurulu, ticari reklamlarla ilgili olarak hem reklamverenler, hem ajanslar hem de reklamların yayımlandığı mecra kuruluşları ile ilgili inceleme yapma yetkisine ve tüketicileri yanıltıcı ve aldatıcı nitelikte olan söz konusu reklamların yayımlandığı mecra kuruluşlarına müeyyide uygulama yetkisine sahiptir.

1.2 Özel Hukuk Davaları

Özel hukuk davaları, özellikle haksız rekabet davaları ve aldatıcı unsurlar içeren reklamlarla mücadele etmede uygulanan geleneksel yöntemdir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde de sıklıkla başvuru yapılan yöntemlerden biri olan özel hukuk davaları yanıltıcı ve aldatıcı reklamların denetlenmesinde önemli rol oynamaktadır (Özkan, 2016, s.19).

Ulusal mevzuatımızda haksız rekabete ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili maddeleri (Kanunun dördüncü kısmında yer alan 54-62. maddeler) yalnızca rakiplere değil, en önemlisi zarar gören tüketicilere ve meslek kuruluşlarına da dava açma hakkı vererek aldatıcı reklamların önlenmesine olanak sağlamaktadır.

Benzer şekilde Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu'nun⁴ ilgili maddeleri de, radyo ve televizyonlardaki yayınlardan dolayı zarara uğrayan tüketicileri, farklı hukuk davaları ile bu nevi fiillere karşı korumaktadır.

1.3 Cezai Takibat

Aldatıcı ve yanıltıcı reklamların engellenmesi hususunda cezai takibat sıklıkla rastlanan bir yöntem değildir. Her ne kadar Fransız ve İngiliz hukukunda reklamlardaki mevzuata aykırı unsurların takibi ceza hukuku alanı üzerinden yürüyor olsa da ülkemizde özellikle Türk Ticaret Kanunu incelendiğinde görülecektir ki aldatıcı reklamlarla mücadele yöntemi olarak cezai usul kullanılmamaktadır.

4) Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Borçlar Kanunu'nun 57. maddesi "Gerçek olmayan haberlerin yayılması veya bu tür ilanların yapılması ya da dürüstlük kurallarına aykırı diğer davranışlarda bulunulması yüzünden müşterileri azalan veya onları kaybetme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu davranışlara son verilmesini ve kusurun varlığı hâlinde zararının giderilmesini isteyebilir" hükmünü içermektedir.

1.4 Özdenetim

Reklamların hukuki denetiminin yalnızca idari ve adli kurumlar tarafından yapılmasının yeterli olmadığı varsayımından hareketle, sektörde faaliyet gösteren reklam ajansları, reklamveren firmalar ve medya kuruluşlarından oluşan özdenetim mekanizmasına ihtiyaç duyulduğunu söylemek gerekmektedir.

Reklam Kurulu tarafından gerçekleştirilen idari denetime bir alternatif olarak ortaya çıkan özdenetim yöntemi reklam etiği ve yasalara uygunluk konusunda firmaların kendi kontrolünü bizzat kendilerinin yapmalarını ifade eder (*Elden, 2009, s.622*).

Son dönemde firmaların en az sosyal sorumluluk meselesinde olduğu kadar reklam ve etik konularında da hassas olmaları olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirken, ülkemizde faaliyet gösteren ve aşağıda daha detaylı değinilecek olan Reklam Özdenetim Kurulu'nda pek çok farklı sektörden firma temsilcilerinin aktif görev almaları konuya atfedilen önemi gösterir.

Sonuç

Anayasamızın ikinci maddesinde yer alan sosyal adalet ilkesi zayıfların güçlüler karşısında korunmasını zorunlu kılar. 172 nci madde ise devletin tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirleri alacağını ve tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik edeceğini taahhüt eder.

Bu ilkeler ışığında tedbirler alan devlet, tüketicilerin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarının ticari reklamlar vasıtasıyla zedelenmesini engellemek için birtakım denetim mekanizmaları öngörmüştür.

Televizyon, radyo, gazete, internet, sosyal medya ve açık hava başta olmak üzere tüm mecralarda yayınlanan reklamların denetiminden yetkili tek idari otorite olan Reklam Kurulu yanında **RTÜK** de idari denetimden sorumludur. Bunun yanı sıra, özel hukuk davaları, cezai takibat ve özdenetim sayesinde de ülkemizde reklamlar tüketicilerin yanıltılmamaları ve aldatılmamaları için gerek kamu gerekse de sektörün kendi içindeki sistemlerle denetlenmektedir.

Kaynakça

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu. Elde edilen yer <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun. Elde edilen yer <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf>

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun. Elde edilen yer <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6502.pdf>

Ankara Barosu Tüketici Hakları Kurulu. (2014). 4077-6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Karşılaştırması. Ankara: Yorum Basın Yayın.

Elden, M. (2009). Reklam ve Reklamcılık. İstanbul: Say Yayınları.

Özkan, A. (2016). Reklam ve Hukuk; Reklamlarla İlgili Yasal Düzenlemeler ve Reklamların Denetim Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Mengü, S. (Ed.), Reklamı Anlamlandırmak içinde (s.19). İstanbul: Derin Yayınları.

Sürgit, B., & Babaoğlu, M. (2010). Tüketici Yazıları II - Tüketici Eğitimi Perspektifinde Reklam ve Reklamın Sosyal Sorumluluğu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi TÜPADEM.

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik. Elde edilen yer <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/04/20030417.htm#11>

Ticari Reklam Ve İlanlara İlişkin İlkeler Ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik. Elde edilen yer <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170104.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Elde edilen yer https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf

